

**UNIVERSITATEA DE STAT „ALECU RUSSO” DIN BĂLȚI
CATEDRA DE LIMBA ROMÂNĂ ȘI FILOLOGIE ROMANICĂ**

Gheorghe POPA

**METODOLOGIA ȘI ETICA
CERCETĂRII**

**Suport didactic pentru orele de laborator
(studii superioare de masterat)**

Bălți, 2020

CZU 001.891(075)

P 79

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții a RM

Popa, Gheorghe.

Metodologia și etica cercetării: Suport didactic pentru orele de laborator: (studii superioare de masterat) / Gheorghe Popa; Univ. de Stat „Alec Russo” din Bălți, Catedra de Lb. Rom. și Filologie Rom. – Bălți: S. n., 2020 (Tipografia Universității de Stat „Alec Russo” din Bălți).

– 52 p.

Referințe bibliogr.: p. 50-52.

– 50 ex.

ISBN 978-9975-50-242-9.

001.891(075)

Recenzenți: Conf. univ. dr. Elena LACUSTA (Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți);

Conf. cercetător, dr. Galaction VEREBCEANU (Institutul de Filologie Română „B. P.-Hasdeu” al AȘM)

Redactarea computerizată: Liliana EVDOCHIMOV

Tiparul: Tipografia Universității de Stat „Alec Russo” din Bălți

© Gheorghe Popa, Centrul editorial universitar, 2020

ISBN 978-9975-50-242-9.

SUMAR

În loc de Argument sau Un cuvânt de încurajare pentru tinerii cercetători	4
Tema 1. METODOLOGIA ȘI ETICA CERCETĂRII: O NOUĂ DISCIPLINĂ DE STUDIU	6
Tema 2. METODE DE CERCETARE A LIMBII	13
Tema 3. CARACTERUL SPECIFIC AL LINGVISTICII CA ȘTIINȚĂ	16
Tema 4. ETICA ȘI CONDUITA ÎN CERCETAREA ȘTIINȚIFICĂ	24
Tema 5. DOCUMENTAREA ȘI ELABORAREA PROPRIU-ZISĂ A LUCRĂRII	31
Tema 6. REDACTAREA	34
Abrevieri, cuvinte și locuțiuni utilizate în redactarea unei lucrări științifice	41
Mic dicționar de autori citați	45
Bibliografie	50

În loc de Argument
sau
Un cuvânt de încurajare pentru tinerii cercetători

Recunosc că, inițial, când două colege, frumos intenționate, mi-au sugerat binevoitor și cu subtile aluzii imploratoare (eram doar în preajma acreditării unui program de masterat) să elaborez un suport de curs la disciplina *Metodologia și etica cercetării*, am avut anumite rezerve legate, întâi de toate, de utilitatea și impactul unei atare lucrări. În plus, incertitudinea și ezitarea mea mai erau alimentate și de faptul că, în prezent, există o bogată literatură în domeniul respectiv și nu-mi prea imaginam cum aș fi putut să redactez ceva ce ar fi depășit, de exemplu, lucrarea instructivă și consistentă „Metodologia cercetării științifice. Elaborarea lucrărilor de licență, masterat, doctorat” (București: Editura Didactică și Pedagogică, 2006) a Mihaelei Șt. Rădulescu sau lucrarea „Cum se face o teză de licență” (Constanța: Editura Pontica, 2000) a lui Umberto Eco, cunoscută pe toate meridianele lumii.

Am acceptat, în cele din urmă, propunerea, nu înainte însă de a analiza experiența acumulată pe parcursul a mai mulți ani privind colaborarea mea „științifică” cu cei care și-au scris teza de licență, master, doctor, ajungând la concluzia că, de bună seamă, mulți dintre ei (și nu numai cei tineri) nu stăpânesc la modul satisfăcător dexteritățile de a consulta literatura de specialitate, de a confrunta opinii, de a tria surse, de a invoca argumente întru susținerea sau respingerea unui punct de vedere, de a formula concluzii și/sau recomandări, de a face descrierea bibliografică a unei referințe etc. Lesne am mai putut deduce, de asemenea, că, în cazul elaborării unei lucrări științifice (referat, eseu, articol, teză, recenzie, disertație, monografie etc.), contează nu numai fondul, dar și accesoriile respective, care „fortifică” – în anumite situații, chiar simțitor – partea conținutală.

În felul acesta, s-a conturat ideea elaborării unui suport didactic (pentru orele de laborator) la disciplina *Metodologia și etica cercetării*, conștientizând chiar de la început că trebuie să renunțăm mărinimos la ipostaza de deschizător de drumuri, de omniscient sau de mentor sâcâitor în domeniul respectiv. Pornind de la aceste considerente, ne-am permis să beneficiem, pe alocuri chiar generos, de informațiile și sugestiile din alte surse, având, suplimentar, și convingerea că persuasivitatea și credibilitatea expunerii noastre poate crește anume pe seama sfaturilor și judecăților de valoare, emise de alți autori. În acest context, ne vedem obligați să declarăm

fără reticență că tocmai acești „alți autori” care, în cazul dat, trebuie considerați, indiscutabil, coautori, au contribuit mai mult la elaborarea suportului în cauză decât subsemnatul. Cu alte cuvinte, originalitatea lucrării (dacă e cazul să vorbim de originalitatea ei) rezidă, în primul rând, în colectarea, sintetizarea și reformularea informației existente în literatura de specialitate, iar, în al doilea rând, în repartizarea ei pe următoarele cinci secțiuni.

A. Chestionar de autoverificare: conține mai multe chestiuni ce au menirea să probeze gradul de cunoaștere a problematicii anunțate în titlul temei;

B. Exerciții practice: include o serie de sarcini ce permit verificarea cunoștințelor teoretice;

C. Știți oare că...: cuprinde afirmații, constatări, întrebări retorice, observații, raționamente etc. care urmăresc un singur scop: să incite și, totodată, să contribuie la înțelegerea și/ sau elucidarea problematicii abordate;

D. Note: conține explicații, sugestii, puncte de reper, referințe etc. care i-ar ajuta eventualului cititor să interpreteze chestiunile date cu asterisc în primele trei secțiuni;

E. Bibliografie: recomandă sursele (cu indicarea paginilor) ce pot fi consultate pentru a găsi soluția la sarcinile din secțiunile precedente.

Ceea ce am dori să remarcăm în final e faptul că lucrarea ca atare trebuie concepută ca ceva integral, întrucât, deși e structurată pe cinci secțiuni, ele se completează și se „susțin” între ele. Anticipăm posibila obiecție, dar am sfidat în cunoștință de cauză pasiunea unora (cu regret, încă mulți la număr!) pentru „volum”, „gabarit”, dând prioritate principiului *multum in parvo* „mult în puțin”. Mai adăugăm în subsidiar că, străduindu-ne să cuprindem, în măsura posibilităților, cât mai multe aspecte legate de obiectivul general al disciplinei *Metodologia și etica cercetării*, acest deziderat din start n-avea șanse de o realizare la o cotă maximă, deoarece sarcinile și/sau explicațiile propuse – care țin, indiscutabil, de zona perfectibilului – nu solicită răspunsuri de genul „da” sau „nu”, ci pot servi, la rândul lor, drept subiecte ale unor utile dezbateri și comentarii (însoțite, firește, de argumentele de rigoare).

Tema 1. METODOLOGIA ȘI ETICA CERCETĂRII: O NOUĂ DISCIPLINĂ DE STUDIU

A. Chestionar de autoverificare

1. Care este menirea acestei noi discipline – *Metodologia și etica cercetării*?

2. Aristotel afirma că „toți oamenii au sădită în firea lor dorința de a cunoaște”. Prin ce căi se poate materializa această dorință?

3. Din ce considerente se face cercetare?

4. Descrieți principalele tipuri de cercetare?*

5. Ce presupune și ce trebuie să demonstreze un demers științific?*

6. Evidențiați relațiile dintre *Metodologia și etica cercetării*, pe de o parte, și *Logică și Epistemologie*, pe de altă parte.

7. Identificați modurile de a fi original în domeniul cercetării științifice*.

8. Expuneți principiile cunoașterii științifice.

9. Cu aplicare la gradul de valabilitate/ disertabilitate a unui subiect din domeniul limbii, dezvăluți esența următoarelor afirmații coșeriene:

„Se poate vedea tot universul într-o picătură de apă”; „Universalul se poate percepe în domenii foarte restrânse de activitate. Poți îmbrățișa universul, studiind o scoică”.

10. În axioma de mai jos puneți în locul punctelor de suspensie unul din cuvintele considerate logic (*scandal* sau *adevăr*) și motivați-vă opțiunea:

„Dacă se naște scandalul cu privire la adevăr, este îngăduit ca mai bine să se producă ... decât să fie părăsit ...” [Sfântul Grigorie cel Mare].

11. Evidențiați tipurile de lucrări științifice și comentați părțile (secvențele) din ce se compun*.

12. După care criterii v-ați ales sau intenționați să vă alegeți domeniul și tema de cercetare?

13. Ce teme considerați că ar trebui să fie evitate?*

14. Enumerați și comentați cerințele privind abordarea temei supuse cercetării.

15. Cum funcționează relația obiectiv-subiectiv în activitatea investigațională, luând în considerare că, totuși, știința este făcută de oameni?*

16. Dezvăluți esența principiului coșerian al antidogmatismului, „adică principiul că și o eroare nu este niciodată pur și simplu eroare ci, dacă cel puțin este realizată cu bună credință, conține și o anumită intuiție a adevărului. Deci trebuie să știi aceasta și să nu spui: nu cunosc acest lucru și de aceea el nu are nicio valoare” [Coșeriu 2017, p. 93]*.

17. Cum înțelegeți dezideratul că orice cercetător are obligația de a promova o atitudine paideică în activitatea investigațională?

18. Din care motive, după opinia voastră, cariera de cercetător nu este astăzi una atractivă?

B. Exerciții practice

1. Dezvăluți esența noțiunii de *metodologie* în baza fragmentului ce urmează:

„Ca descriere a căilor urmate cu oarecare regularitate, fie de către gândire în căutarea adevărului, fie de către acțiune în realizarea scopului, *metodologia este o logică aplicată*. De aceea, înțelegerea ei aprofundată presupune stăpânirea unor date fundamentale despre cunoașterea științifică (epistemologie)” [Rădulescu, p. 10].

2. Comentați opiniile de mai jos referitoare la esența conceptelor de „știință”, „științific”, „creație”, „om de știință”, „farmecul cercetării științifice”, mai ales, în contextul când se susține că „știință sau științific ar fi ceea ce este recunoscut și acceptat ca atare de către comunitatea oamenilor de știință”:

a) „În toată pălăvrăgeala în această privință, la Kuhn etc., resping chiar fundamentul ei. Eu spun că nu este deloc o definiție, ci o indicare. Nu se spune ce este un profesor, ci se spune: profesorul este cel care stă acolo cu pălăria neagră și pe care toți îl numesc «profesor». S-ar putea atunci spune și că arta este ceea ce o anumită comunitate recunoaște ca artă; strada este ceea ce o anumită comunitate recunoaște ca stradă; știința și filosofia sunt ceea ce un anumit grup acceptă ca atare. De fiecare dată, definiția ar fi identică și ar consta într-o indicare. Indicarea devine, de altfel, și mai problematică, când este tautologică: oameni de știință [sunt] cei care recunosc știința ca știință; artiști cei care declară arta (arta lor) ca artă. De aceea eu întreb: ce este recunoscut ca artă sau ce este, ce înseamnă a recunoaște arta? Și nu vreau să accept că delimitarea unui obiect este deja dată prin indicarea obiectului. Aceasta este, cu siguranță, la început. Dacă eu vreau să delimitez arta, pentru că vreau să mă ocup cu ea, mă întreb, firește, ce este valabil, recunoscut ca artă. Dar aceasta este doar începutul și privește separarea obiectului, nu esența sa. Căci, după ce am acceptat o delimitare provizorie, încerc să cercetez esența activității respective sau a obiectelor corespunzătoare și constat, de ex., că, pe baza esenței pe care am putut s-o descifrez, nu pot accepta unele lucruri drept artă, chiar dacă toți le recunosc ca artă sau că eu adaug unele lucruri care nu sunt recunoscute, poate, în general, ca artă. Eroarea constă în a reprezenta mereu începutul cercetării ca rezultat, ca

punct final. Nici nu mai spun că teoreticienii ai științei serioși rămân la această delimitare provizorie, deși ei înșiși se pot corecta și constata că un aspect sau altul este valabil poate, ce-i drept, pentru științele naturii, dar nu pentru științele culturii. Spun doar că mai ales în afara teoriei științei, în «ideologia» vagă a filosofiei științei, este acceptat acest început al cercetării ca punct final și rezultat al teoriei și al investigării esenței științei. «Acum știm ce este știința: ceea ce este recunoscut de oamenii de știință ca știință». Și aceasta este pentru mine deja o vorbărie superficială, care, din păcate, este prezentată ca piatră filozofală de mulți gânditori nu tocmai superdotați” [Coșeriu 2017, p. 155-156].

b) „Limbaajul nu se termină niciodată, arta nu se termină niciodată, știința nu se termină niciodată: prin urmare, nu este astfel, că noi ajungem la un punct și putem spune: «Avem acum deja știință». Căci știința rămâne mai departe descoperire de probleme și punere de noi întrebări și niciodată nu ajungem la un sfârșit. Și același lucru se întâmplă cu filosofia. Nu se poate spune: «Acesta este sfârșitul filosofiei»; nici măcar în concepțiile în care se vorbește de un sfârșit al filosofiei. Există un articol interesant de Banfi despre conceptul de «moartea artei» al lui Hegel, unde Nafi arată că «moartea artei» în sens hegelian este, de fapt, viața artei, pentru că Hegel înțelege prin „moartea artei”, de fapt, moartea artei ca totalitate, adică, că «artă care este satisfăcută cu ea însăși» și coincide, pur și simplu, cu spiritul, într-un anumit moment al istoriei. În această epocă, și religia și filosofia ar fi, așadar, doar dimensiuni ale artei – această «artă totală» trebuie să moară, pentru ca arta specifică să trăiască ca atare. Astfel trebuie să fie înțeleasă «moartea artei» și, eu aș spune, și «moartea filosofiei»: abia după «sfârșitul» filosofiei, filosofia este, într-adevăr, liberă și nu mai are sarcini impuse, ci se diferențiază în diferite direcții” [ibidem, p. 149].

c) „Libertatea nu trebuie să fie confundată cu libertatea absolută și nici activitatea creatoare cu creația *ex nihilo* și nici nu poate fi interpretată ca ceva arbitrar, întrucât, aici, este vorba de creație în lumea umană și, în fiecare caz, de o continuare a tradițiilor. Aceasta nu exclude, în niciun fel, noul, dar nici nu înseamnă că totul este nou și creat *ex nihilo*. Creația este și un bun comun și avem, în cultură, o tradiție în spatele nostru și o comunitate în jurul nostru. Trebuie să corespundem și acestei tradiții și cerințelor comunității și ale situației actuale, în fiecare caz. În știință nu este vorba de construirea unui model arbitrar, ci de întrebarea care sunt cerințele timpului, ce este actual și are un sens într-un anumit moment. Pentru omul de știință aceasta înseamnă că el trebuie să se integreze în actualitate” [ibidem, p. 150].

d) „Deși țelul nostru final rămâne descoperirea adevărului, nu trebuie să uităm că acesta iese adesea la iveală printr-o simplă întâmplare fericită, independentă de voința noastră. Farmecul cercetării științifice nu-l dă *aflarea, ci căutarea* luminei, iar străduința noastră de fiecare clipă trebuie să fie perfecționarea armelor cu care combatem întunericul” [Pușcariu, p. 3-4].

3. Încercați să argumentați de ce E. Coșeriu susținea, cu orice ocazie, că în știință „a spune lucrurile cum sunt” *pare* să fie cel mai simplu, deși, în realitate, nu e tocmai așa:

„... nu spun că este cel mai simplu să spui lucrurile așa cum sunt, ci spun: *pare* să fie cel mai simplu. Pentru conștiința naivă *pare* a fi, ce-i drept, lucrul cel mai simplu, dar nu pentru cercetătorul reflexiv și care reflectează – care știe exact că se află într-o anumită situație, într-o anumită perspectivă. De aceea, acest lucru este întotdeauna nu numai foarte dificil, ci, de fapt, privit în mod empiric, imposibil de realizat. Ar fi și complet absurd, pentru că noi nu putem accepta un punct de vedere absolut, atemporal. Noi interpretăm întotdeauna în istorie. Și, dacă lingvistica este în întregime hermeneutică, atunci se supune și ea condițiilor interpretării. Interpretarea se realizează întotdeauna într-o anumită situație istorică și este făcută de cineva cu o anumită pregătire și cu anumite prejudecăți. Această persoană poate, bineînțeles, să facă totul pentru a se elibera de aceste preconcepții, dar cu toate acestea, din punct de vedere empiric, acest lucru nu este posibil [Coșeriu 2017, p. 141-142].

4. Descrieți noțiunea de paradigmă în știință:

„În orice epocă există anumite tendințe generale ale gândirii în toate domeniile de cunoaștere. Asemenea stiluri generale ale gândirii pot fi, de exemplu, istorismul, tendința spre matematizare, spre examinare a structurii obiectelor, abordarea sistemică, funcțională sau antropocentrică. Aceste tendințe generale în stilul gândirii sunt numite paradigme, subînțelegându-se prin aceasta ansamblul ideilor comune și chiar al orientărilor filozofice” [Арнольд, p. 6].

5. Motivați, în baza reflecțiilor de mai jos, că în procesul investigațional eventualitatea lansării unor afirmații, judecăți, constatări etc., inclusiv bizare, șubrede sau hazardante, este aproape inevitabilă:

a) „Oricât ar căuta un autor să păstreze o obiectivitate absolută, ceva din sufletul lui străbate totdeauna opera de la un capăt la altul. Așa fiind, cred că nu trebuie să se ascundă după scrierea sa, n-are de ce să se sfiască să-și arate *atitudinea* personală față de problemele tratate și face bine să introducă pe cetitor în atelierul său de cercetător, vorbindu-i și de luptele

sufletești prin care a trecut. O asemenea prezentare justifică mai bine metoda aleasă” [Pușcariu, p. 3];

b) „Se zice adesea că trebuie experimentat fără idei preconcepute. Aceasta nu este posibil; nu numai că ar face întreaga experiență sterilă, ci s-ar voi ceea ce nu s-ar putea. Fiecare poartă în sine concepția sa despre lume de care nu se poate desprinde atât de ușor” [Poincaré]*.

6. Argumentați cum veți proceda în situația când va trebui să analizați o lucrare (articol, monografie etc.) dificilă. În acest sens, în ce măsură subscrieți principiului potrivit căruia, în activitatea de cercetare, mai mult se înțelege dintr-un text dificil, care impulsionează învățarea să avanseze, decât dintr-un text simplu, în care se găsește, de altfel, ceea ce știm deja (G. Gentile)?*

C. Știți oare că...

1. Activitatea investigațională presupune, din partea cercetătorului, multiple responsabilități: științifică, socială, culturală, morală, politică etc.?

2. Precursorii cercetării științifice au fost R. Descartes și C. Darwin?*

3. Obiectivul general al cercetării constă în faptul ce ne propunem concret să realizăm?;

4. „Lucrurile nu sunt greu de făcut. Ceea ce este cu adevărat greu, este de a ne pune în starea de a le face” (C. Brâncuși)?;

5. Cercetarea este un proces ce se desfășoară în cicluri?;

6. În procesul activității investigaționale, trebuie să ne lăsăm calauzi de teorie?;

7. Dezvoltarea științei se desfășoară concomitent pe două direcții opuse și, totodată, interdependente: pe calea diferențierii interne și pe calea integrării cu alte științe?;

8. „Unde se prezintă o dificultate rațională, în care nu putem rezolva o problemă, trebuie să facem o distincție. Uneori problemele sunt așa de complicate și avem greutatea raționale atât de mari încât trebuie să facem mai multe distincții. Și dacă nu facem distincțiile, nu rezolvăm nimic, nicio problemă” [Coșeriu, 1996 p. 73]?;

9. O înțelegere și o interpretare mai profundă a fenomenului analizat presupune nu numai răbdare, dar și multă muncă?

D. Note

A. 4. Consultați [Bîrsan, p.3-4].

A. 5. Consultați [GSA, p.2].

A. 7. Specialiștii au identificat diverse moduri de a fi original în domeniul cercetării științifice:

- a efectua cercetări empirice (de teren, concrete) pe teme care nu au mai fost abordate;
- a da o interpretare nouă unor idei vechi;
- a aduce noi dovezi pentru problematicile deja cunoscute;
- a elabora sinteze noi;
- a utiliza cunoștințele acumulate în studierea realităților socioculturale din alte țări;
- a experimenta metode și tehnici de cercetare în contexte socioculturale diferite;
- a realiza cercetări interdisciplinare;
- a privi dintr-o perspectivă teoretică diferită realitățile socioculturale;
- a prezenta cunoștințele dobândite într-o manieră care nu a mai fost încercată (a se vedea și [GSA, p. 3-4]).

A. 11. Consultați [GSA, p. 5-18].

A. 13. Consultați și [Bîrsan, p.7].

A. 15. A se vedea și **B.4.**

A. 16. „Principiul fundamental în știință e să te concentrezi asupra obiectului științei și să judeci care este adevărul științific numai din punctul de vedere al viziunii acestui obiect, cu tot ceea ce se deduce din practică. De exemplu, în știința noastră, obiectul este un obiect particular, un obiect cultural, adică altfel decât obiectele naturale. Lingvistica e clădită pe intuiția vorbitorilor și a lingvistului însuși ca vorbitor. Așa a fost totdeauna clădită lingvistica.

Asta înseamnă că toți oamenii de bună-credință au fost totdeauna sinceri și trebuie să-i consideri pe toți, să consideri că toți au văzut ceva în limbaj. De aceea trebuie să vezi totdeauna partea pozitivă, să încerci să vezi dinlăuntru care sunt motivele unor afirmații, care, eventual, nu ne plac sau care se află chiar în contradicție cu realitatea limbajului, să vezi că fiecare a încercat să vadă limbajul într-o anumită perspectivă și să vezi care a fost perspectiva lui; să vezi care este adevărul, mic sau mare, pe care l-a spus și ceea ce a lăsat în penumbră fiindcă nu s-a concentrat asupra unor obiecte” [Coșeriu 1996, p. 117].

B. 5. După cum se știe, știința este făcută de oameni și aceasta înseamnă că, „în acest proces, joacă un rol și circumstanțele biografice, întâmplarea și înclinația, chiar simpatia și antipatia; dar înseamnă și că, în

ciuda împrejurărilor, există, întotdeauna, încercarea de «a spune lucrurile așa cum sunt» [Coșeriu 2017, p. XVI].

B. 6. Soluții sunt mai multe – de la ambiția de a ne dumeri în lucrarea respectivă (prin consultarea altor lucrări similare, a dicționarelor și a enciclopediilor etc., prin discuțiile purtate cu alți specialiști în domeniu etc.) până la decizia de a renunța la această lucrare (cu condiția de a reveni la momentul potrivit). A se mai reține în acest context și ceea ce spunea Benedetto Croce referitor la *Enciclopedia* lui Hegel: „Desigur că această carte nu este o carte ușoară, nici ea însăși și nici prezentarea pe care i-o fac. Dar cred că, pentru oamenii care gândesc, dificultatea constituie mai curând un motiv de atracție decât de respingere”.

C. 2. „În această categorie se înscriu R. Descartes (*Discurs asupra metodei*), ca fiind cel care a fundamentat «metoda cunoașterii științifice», și, ulterior, C. Darwin (*Originea speciilor*), care a inaugurat și construit modelul de cercetare științifică, după o logică deductivă, de factură evoluționist-dinamică, plecând de la elementar și mergând către complex; idei pe care le regăsim în egală măsură și la Cuvmer și Lamarck” [Enăchescu, p. 21].

E. Bibliografie

Enăchescu, p. 394-400;

Rădulescu, p. 9-12;

Арнольд, p. 6-8.

Tema 2. METODE DE CERCETARE A LIMBII

A. Chestionar de autoverificare*

1. Dezvăluți esența următoarelor concepte epistemologice: *sistem, structură, substanță, funcție, teorie, teză, tip, lege, postulat (axiomă), silogism, principiu*.

2. Explicați etimologia cuvântului *metodă*.

3. Comentați noțiunile de *metodologie, metodă, metodică, procedeu*, precum și relația dintre ele.

4. Descrieți unele din cerințele metodologice generale privind studiul limbii*.

5. Ce atitudine aveți față de metoda/ metodele „la modă”?

6. Descrieți metodele nespecifice și cele specifice de cercetare a limbii*.

7. E posibil de identificat o metodă general acceptată de toți lingviștii pentru a investiga exhaustiv și necontradictoriu un fenomen de limbă?

8. Comentați complementaritatea și limitele metodelor de cercetare în lingvistică.

9. La ce se referea B. P.-Hasdeu când afirma că „obiectul, negreșit un obiect bine determinat, iar nu metoda constituie natura unei științe”?*

10. Cum interpretați ideea coșeriană că perspectivele de examinare a faptelor de limbă sunt multiple, dar, în același timp, trebuie să conștientizăm că fiecare perspectivă este parțială sau parțializatoare?*

B. Exerciții practice

1. Comentați cele mai frecvente greșeli în aplicarea metodelor științifice:

„ – Etapa preliminară: minimizarea influenței active a altor cercetători în derularea sau rezultatele experimentelor inițiale:

- Testarea ipotezei sau teoriei – preferință pentru anumite rezultate sau interpretări;

- Formularea greșită a unei ipoteze în vederea explicării unui fenomen, fără derularea testelor experimentale;

- «De bun simț» sau «logic» – pot influența în a nu efectua anumite teste;

- Ignorarea sau eliminarea datelor care nu se încadrează în ipoteza formulată (presiuni interne sau externe pentru obținerea unui rezultat specific, «ceva nu merge»). Datele care convin ipotezei nu sunt atent verificate;

- Ne-estimarea corectă, cantitativă a erorilor sistematice (sau a tuturor erorilor). Descoperiri adevărate interpretate ca «zgomote de fundal» și invers;

– Ignorarea importanței experimentării repetate de mai mulți cercetători dintr-un grup (anularea reciprocă a erorilor sistematice) și a comunicării” [Popa, 2008 p. 9].

2. Ce aspecte vor să scoată în evidență autorii fragmentelor ce urmează:

a) „Se cuvine să subliniem faptul că, în practica cercetării lingvistice, aceste metode (metodele nespecifice și metodele specifice – Gh. P.) sunt aplicate de cele mai multe ori în mod simultan și concertat, cerințele fundamentale ale oricărei investigații științifice – adecvarea la obiect, principiile simplității și noncontradicției – reclamând flexibilitatea și complementaritatea mai multor metode” [Munteanu 2005, p. 97-98].

b) „Mult hulitul pozitivism în cercetările lingvistice e mai mult o chestiune de conștiință decât de metodă. Firește însă că nu trebuie nici să confuzi strângerea de material cu știința însăși, căci «cercetând cu minuțiozitate amănuntul», scria H. Schuchardt, «să nu pierdem niciodată din vedere generalul; să ne adâncim în cercetarea științifică, spre a ne putea ridica deasupra ei; s-o servim, pentru ca s-o putem stăpâni» [Pușcariu, p. 10-11].

3. Descifrați semnificația noțiunii de „imperialism lingvistic”. Cine credeți că au contribuit la apariția acestei noțiuni?*

4. Marele fizician german A. Einstein, în intenția de a reliefa complexitatea teoriei elaborate de el, ajunge la concluzia să declare tranșant că, „de când matematicienii s-au apucat de teoria relativității, nici eu personal n-o mai înțeleg”. Dezvăluți esența acestei mărturisiri, raportând-o la studiul faptelor de limbă.

C. Știți oare că...

1. În cercetare nu vechimea metodei este importantă, ci eficiența ei?;
2. Aplicarea unei sau alte metode este condiționată de întrebările la care se caută și se dă răspuns?;
3. Lingvistica nu are obligația de a-și elabora metode exclusive?;
4. A fost o perioadă când se opina că comparația nu este argument?;
5. Fiece metodică de analiză e legată de o metodă concretă și de o teorie lingvistică concretă?;
6. Rezultatul scontat poate fi obținut pe căi diferite?;
7. „Datoria unui profesor nu este de a impune sistemul vreunui filozof, oricare ar fi el, ci de a da metoda sigură în căutarea adevărului și nimic mai mult” (T. Maiorescu)?

D. Note

A. Chestionarul în cauză nu conține detalieri, întrucât masteranzii sunt familiarizați cu problematica temei din perioada studiilor de licență.

A. 4. A se consulta și [Tratat, p. 74-76].

A. 6. „Prin metode nespecifice înțelegem metodele cu valoare epistemologică generală, metode care, într-o formă sau alta, sunt utilizate și de alte discipline științifice, fie ele umanistice sau științifice ale naturii. Prin metode specifice înțelegem, dimpotrivă, acele metode constituite în câmpul cercetării lingvistice și caracterizând-o în mod exclusiv” [Munteanu 2005, p. 97].

A. 9. Lingvistica „nu poate a nu fi știință sociologică și istorică”, deși folosește metode proprii științelor naturale, „după cum ea nu este o știință matematică, deși recurge adesea la formule algebrice cu plus, cu ecuațiune, cu proporțiune etc., ba nu se sperie nici chiar de semnul $\sqrt{\quad}$ ” [B. P.-Hasdeu].

A. 10. „Antidogmatismul implică [...] și faptul că se acceptă și alte perspective și se recunoaște și faptul că orice perspectivă este o perspectivă limitată, o perspectivă pentru o anumită contingență, și că deci perspectivele sunt multiple și trebuie să le considerăm pe toate, dacă vrem să facem, de exemplu, o istorie a culturii sau o știință a culturii, o descriere a unei culturi în anumite momente determinate” [Coșeriu 1994, p. 176]; „Încetul cu încetul, mă convingeam că pentru fenomenul lingvistic nu există de obicei o *singură*, ci mai multe posibilități de explicare” [Pușcariu, p. 3].

B. 3. Arboreștența lingvisticii și caracterul ei ordonat, subsidiare și de senectutea ei nu atât biologică, cât, mai ales, sapiență, i-au determinat pe specialiștii din alte domenii (nelingvistice) să „împrumute” metode, teorii, modele, procedee, postulate etc. din domeniul lingvisticii. În așa fel, lesne putem deduce că nu lingvistul, ci literatul, esteticianul, psihanalistul, antropologul, etnologul, filozoful, biologul, geneticianul, economistul, mitologul, teologul, psihologul (am respectat nominalizarea cercetătorilor și succesiunea lor dată de S. Stati) au contribuit, *volens-nolens*, la apariția noțiunii de „imperialism lingvistic”.

E. Bibliografie

Irimia, p. 42-86;

Munteanu 2005, p. 97-151;

Popa, 2003.

Tema 3. CARACTERUL SPECIFIC AL LINGVISTICII CA ȘTIINȚĂ

A. Chestionar de autoverificare

1. Cum interpretați expresia metaforică a lui Al. Philippide că, în cazul limbajului uman, ne aflăm în fața unui „Proteu cu mii de fețe”?

2. Ce putea să-l determine pe S. Stati să constate că „istoria ultimelor decenii a demonstrat cât de vană e strădania profesorilor care vor să circumscrie obiectul științei limbajului”? [Stati, p. 19]?*

3. Prin ce se explică arborescența lingvisticii ca știință?*

4. Sunteți de acord că „există atâtea lingvistici câți lingviști” (A. Meillet) sau că „există o pluralitate de lingvistici în lingvistică” (E. Benveniste)? Motivați răspunsul.

5. La ce se referea E. Coșeriu când îndeamnă lingviștii să facă nu lingvistică „pentru gospodine”, „pentru popor”, „după gustul publicului”, ci *lingvistică pur și simplu*?

6. Se justifică sau nu acuzele aduse lui F. de Saussure care afirma că „obiectul nu precede punctul de vedere, dar s-ar spune că punctul de vedere este acela ce creează obiectul”?*

7. La ce făcea aluzie Servantes când afirma că „în alte științe se poate pătrunde doar prin ușa limbii” sau A. A. Potebnea – că „nu se poate spune ce fel de cunoștințe nu-i trebuie filologului”?

8. Argumentați de ce E. Coșeriu considera că limbajul „este, pe de o parte, baza culturii, a întregii culturi și, pe de altă parte, este o formă a culturii” [Coșeriu 1996, p. 102]?*

9. Putem vorbi astăzi de universalitatea omului de cultură?*

10. De ce E. Coșeriu era doar parțial de acord cu R. Jakobson care afirma că „Sunt lingvist și nu consider străin de mine nimic din ceea ce aparține lingvisticii”?*

11. De ce îi dăm dreptate lui B. P.-Hasdeu când susținea univoc că, în cazul examinării limbii, există „pericolul unor aprecieri emoționale”?*

12. Argumentați de ce lingvistica e o știință socială și istorică.

13. Descrieți cele cinci principii coșeriene ale lingvisticii ca știință a culturii*.

B. Exerciții practice

1. Comentați definiția coșeriană a lingvisticii ca știință:

„Lingvistica [...] este știința care studiază din toate punctele de vedere posibile *limbajul uman articulat*, în general și în formele sale specifice de realizare, adică în *actele lingvistice** și în sistemele de izoglose*, care,

tradițional sau convențional, se numesc *limbi*” [Coșeriu 1995, p. 13]. Prin ce se deosebește această definiție de alte definiții?

2. Descrieți ridicola situație când „pare mai ușor să precizezi ce este limba ca obiect de studiu pentru un logician sau un acustician, decât să definești limba ca obiect al lingvisticii” [*Tratat*, p. 40]*.

3. În baza fragmentelor ce urmează evidențiați deosebiriile dintre lingvistică (științele culturii) și științele naturii:

a) „Nu vrem să facem aici o epistemologie generală și mă interesează, mai ales, să arăt în ce sens lingvistica este hermeneutică și cum se comportă față de «adevăr». Prin urmare: înainte de toate, nu există în științele naturii această trihotomie teorie-generalitate-istorie pentru același obiect. Științele naturii sunt, de regulă, nemijlocit «științe ale generalului» și necesită pentru obiectul lor din momentul respectiv numai în plus nivelul teoriei. Botanica, de ex., nu se interesează de istoria *unui* copac sau a unei „familii” istorice de copaci; se interesează de copacul [acesta] ca clasă sau specie. Chiar «interpretarea», [...] este aici, în fond, interpretarea claselor de fenomene. Științele culturii sunt, dimpotrivă, nemijlocit istorice, întrucât aici este vorba de ceea ce a fost creat de om în istoria sa; și interpretarea privește aici, întotdeauna, «indivizi»; și, bineînțeles, grupuri de «fapte» istoric relaționate, considerate, de fiecare dată, ca ceva individual. Științelor naturii, care, într-o anumită privință, se ocupă de «indivizi» și care, din acest motiv, interpretează într-o măsură mai mare (geologie, geografie, fizică), le corespund, la nivelul generalității, diferite discipline (fizică, chimie, botanică, zoologie), astfel încât pot fi considerate ca aplicări la «indivizi» ale acestor discipline.

În ceea ce privește nivelul teoriei, în domeniul științelor naturii, teoria constă în mod necesar din ipoteze generale despre esența obiectelor corespunzătoare, ca și în modele de explicare construite în conformitate cu aceste ipoteze. Aici avem nevoie, într-adevăr, de ipoteze, întrucât nu este vorba de fapte pe care noi înșine le creăm, ci de fapte pe care le întâlnim ca deja făcute: cu privire la esența acestor fapte nu dispunem de siguranță, de *certum* în sensul lui Vico. Putem să spunem aici, împreună cu Popper, că noi nu putem «verifica» ipotezele, ci doar, eventual, «să le falsificăm»: să constatăm că o ipoteză care ne-a servit la explicarea anumitor fenomene se dovedește ca fiind inutilizabilă pentru explicarea altor fenomene din același domeniu.

În științele culturii, dimpotrivă, nu avem nevoie de ipoteze cu privire la ceea ce este universal, la esența faptelor, deoarece pentru aceasta dispu-

nem de «cunoașterea originară» a noastră. Ba mai mult: este absurd să formulăm aici ipoteze cu privire la ceea ce se știe deja intuitiv, adică să acceptăm că nu se știe, tocmai ceea ce se știe cu precizie. Putem proceda astfel numai când folosim, în scopuri didactice, o *reductio ad absurdum*. Este absurd, de ex., să se spună: «Să admitem că o limbă este acest lucru sau altul»; se știe totuși ce este o limbă. Este absurd să se spună: «Să admitem că o gramatică ar fi un mecanism pentru a lega anumite sunete cu anumite semnificații», pentru că știm că nu este astfel, că tot ce este gramatica are deja înțeles și că într-o construcție gramaticală nu se unesc sunete cu semnificații, ci semnificații cu semnificații. În domeniul culturii au sens ipoteze doar despre particularul și istoricul pe care nu le cunoaștem; într-un mod general, doar ceea ce se referă la baza biologică a activităților culturale (dacă ne trebuie, în general, sau acceptăm o asemenea bază). Același lucru se întâmplă cu «modelele». Nu avem nevoie, în științele culturii, de modele ipotetice – bazate pe ipoteze. Modelele noastre (trebuie să fie folosit acest termen, deși nu-mi place), modelele noastre, spun eu, pot fi doar scheme didactice ale realității cunoscute nouă în trăsăturile sale fundamentale. Științele naturii și științele culturii sunt, din aceste puncte de vedere, radical diferite, deoarece natura și cultura sunt astfel [Coșeriu 2017, p. 160-161].

b) „Când se spune, prin urmare, că științele naturii oferă siguranță, științele culturii, dimpotrivă, numai probabilitate, aceasta este o confuzie, întrucât se consideră doar a doua problematică, nu și prima, iar pentru științele naturii se are în vedere prima variabilă, pentru știința culturii, dimpotrivă, a doua. Mai mult încă: punerea întrebărilor pentru științele naturii și cea pentru științele culturii nu sunt nici măcar comparabile în această privință, deoarece a doua problematică nici nu există în științele naturii. Cel puțin din punct de vedere metodic admitem că legile naturale nu se schimbă permanent; doar în *science fiction* spunem: aceasta este aici complet diferit față de lumea noastră, în acest ținut apa fierbe în aceleași condiții la altă temperatură, aici sunt valabile alte legi ale naturii. Nici generalitatea nu are același sens în ambele tipuri de științe: în științele culturii ea se referă la a doua problematică. Astfel este în lingvistica generală, în știința religiei, în știința științei.

Dezbaterea despre «revoluții» științifice, de ex., se referă tocmai la știința generală despre știință. Nu se pune întrebarea ce este știința, ci cum se schimbă ea, cum oamenii de știință modifică, în mod normal, știința. Este adevărat, ce-i drept, că noi avem de-a face în științele culturii la cea de-a doua problematică numai cu probabilități. Aceasta nu este, însă, o slăbiciune a

științelor culturii, ci, dimpotrivă, avantajul lor, întrucât, în științele naturii, nici nu există așa ceva. Știința culturii poate deci să spună mai mult decât științele naturii: ea poate să spună chiar cum libertatea obișnuiește să schimbe legile ei. Știința naturii nu poate nici să spună cum natura își schimbă propriile legi și nici măcar nu pune această întrebare, deoarece, în primul rând, pleacă de la ipoteza că natura nu-și schimbă legile” [*ibidem*, p. 162-163].

4. Constatarea lui Benedetto Croce *Cronoscere e distinguere* „A cunoaște înseamnă a distinge” (devenită ulterior silogism) a fost tălmăcită de E. Coșeriu prin „A dobândi cunoaștere științifică înseamnă, înainte de toate, a face distincții”. Încercați să scoateți în evidență rolul oricăror distincții în procesul de cercetare a faptelor lingviale și/ sau a fenomenelor lingvistice*.

C. Știți oare că...

1. Pe la mijlocul sec. al XX-lea, lingvistica a căpătat titlul de „știință-pilot” printre celelalte științe umanistice?*

2. „Orice știință este în fond o meditație asupra obiectului supus cercetării” [Munteanu 1995, p. 36]?*

3. Lingvistica, „câștigându-și statut de știință autonomă, nu a rupt legăturile cu celelalte științe, ci a ieșit doar din diferitele raporturi de subordonare în care o plasau diversele modalități de a concepe limba” [Irimia, p. 37]*;

4. Prezentul lingvisticii se află permanent într-o stare de repaus iluzoriu?*

5. „Cine spune numai lucruri noi, nu spune nimic nou” (E. Coșeriu)?*

6. Fiecare teorie lingvistică nouă este „superb impermeabilă” (S. Stati)*;

7. E. Coșeriu le-a dat discipolilor „mereu sfatul să se concentreze asupra lucrurilor și să nu se îngrijească de carieră. Căci cariera va veni de la sine, dacă lucrurile se iau în serios și se cercetează cu seriozitate” [Coșeriu 2017, p. 140].

D. Note

A. 2. „Obiectul unei științe nu se găsește «în natură», nu i se oferă ca atare cercetătorului, ci e produsul unei elaborări teoretice. În acest sens, s-a spus că savantul își creează obiectul” [Stati, p. 21-22]; „Diversitatea concepțiilor determină selecția și organizarea *obiectului* lingvisticii în cadrul domeniului global care e «limbajul», punctul de plecare în studierea acestui

fenomen, precum și ierarhia disciplinelor lingvistice particulare” [Coșeriu 2000, p. 87].

A. 3. A se vedea [Popa 2003].

A. 6. Nu se justifică, deoarece limbajul uman, într-adevăr, „precede punctul de vedere” doar în calitatea sa de realitate ontică, dar succede „punctul de vedere” în calitatea sa de realitate gnoseologică: anume cercetătorul lingvist schițează contururile limbajului ca obiect epistemologic (surprins în diversele lui ipostaze – structurală, funcțională, sistemică, imanentistă, formală, comunicativă, pragmatică, creativă, descriptivă etc.) pe fundalul limbajului ca obiect ontologic.

A. 8. Deoarece „numai limbajul are această posibilitate de a fi limbaj și realitate, în același timp, și de a vorbi și despre sine însuși. Muzica nu poate vorbi despre muzică, nici sculptura despre sculptură. Deci, limbajul are această proprietate că este, pe de o parte, baza culturii și, pe de altă parte, este și o formă a culturii” [Coșeriu 1996, p. 103].

A. 9. „Nu mi se pare că universalitatea omului de cultură se arată în faptul că se realizează în foarte multe domenii. Nu mai este posibil, astăzi, omul Renașterii, pentru că, între timp, cultura a devenit mult mai vastă. În zilele noastre universalitatea omului de cultură este dată, mai curând, de faptul că se realizează într-un anumit domeniu, dar cu deschideri universale. Este vorba de a situa propriul domeniu de cunoaștere în această perspectivă și de a înțelege legătura cu celelalte domenii ale cunoașterii. De a înțelege, de exemplu, care este poziția limbajului în raport cu arta, filosofia, mitul etc. Dacă vrei să ajungi la o definiție a limbajului, trebuie să vezi care e legătura lui cu arta și filosofia. Cred că, în special, lingvistica – atunci când nu se limitează la informația mărunță – este disciplina care deschide cele mai multe perspective, deoarece are cele mai multe legături cu modul de a fi al omului, cu toate activitățile umane în general. Omul se manifestă prin limbaj, în care se reflectă poziția socială, ideologia, individualitatea sa. Toate activitățile umane au nevoie de limbaj ca instrument de exprimare. Limbajul este o categorie printre alte categorii umane, dar, în același timp, și haina de exprimare a celorlalte categorii. Există, astfel, un limbaj al științei, altul al filosofiei etc. De aceea, mi se pare că, din perspectiva universalității culturii, limbajul ocupă o poziție optimă” [Coșeriu 1996, p. 163-164].

A. 10. „De altfel, și la Jakobson se vede că avea și altă cultură, și altă bază culturală. Dacă nu ai o cultură mai vastă, poți face o lingvistică formală, poți face gramatică ș.a.m.d. Dar cele mai multe aspecte ale limbajului, în afară de aceste aspecte sistematice, nu le prea poți vedea dacă nu știi istorie,

dacă nu te ocupi serios cu istoria, dacă nu știi din literatură, dacă nu știi nimic despre filozofie ș.a.m.d. Deci, dacă spui *Linguista sum...*, atunci ar părea că m-am izolat, m-am delimitat ca lingvist, și tot ce e lingvistică mă interesează, restul nu mă interesează” [Coșeriu 1996, p. 148]; „Lingvistica *nu-și mai este suficientă sieși* întru definirea individualității unei limbi: ea constată, nu explică, ea arată rezultatele, nu revelează cauzele. Pentru a cerceta structura și evoluția unei limbi, atât individual cât și comparativ, trebuie să *depășim lingvistica*” [Niculescu, p. 10].

A. 11. „Nemic mai social ca limba, nodul cel mai puternic, dacă nu chiar temelgia societății. Nemic mai expus, prin urmare, la pericolul unor aprecieri emoționale, în loc de cele raționale” [Hasdeu, p. 201].

A. 13. A se consulta studiul lui E. Coșeriu „Principiile lingvisticii ca știință a culturii”.

B. 1. După E. Coșeriu, actul lingvistic este realitatea concretă a limbajului, „adică actul de a întrebuița pentru comunicare unul sau mai multe semne ale limbajului articulat: un cuvânt, o frază efectiv spuse sunt acte lingvistice” [Coșeriu 1995, p. 17]. Termenul *izoglosă* „desemnează [...] linia ideală care delimitează actele lingvistice comune unui anumit teritoriu, însă același concept poate fi considerat în mod abstract, adică și în timp, ca linie ideală care să cuprindă actele lingvistice comune dintr-o anumită epocă ori din două sau mai multe epoci și, de asemenea, în afara unui spațiu determinat geografic, ori ca linie ideală care să înglobeze aspectele comune ale actelor lingvistice individuale” [*ibidem*, p. 18].

B. 2. „Lingvistica are raporturi foarte strânse cu alte științe, care uneori împrumută de la ea date, iar alteori i le furnizează. Limitele care o separă de celelalte științe nu sunt întotdeauna foarte clare” [Saussure, p. 33].

B. 4. „Dacă aș fi întrebat care cred că este cea mai importantă contribuție a mea la înțelegerea limbajului și, prin urmare, la fundamentarea lingvisticii sau, cu alte cuvinte, care este reperul meu permanent, principiul fundamental, de cele mai multe ori implicit, care stă la baza diferitelor probleme lingvistice cu caracter general sau particular de care m-am ocupat, aș răspunde că este distincția relativ simplă făcută în mod intuitiv de vorbitorii oricărei limbi [...] Această distincție, care a apărut ca urmare a dihotomiei *limbă/ vorbire* în contextul discuției postaussuriene asupra acestor noțiuni, are în vedere, în realitate, nivelurile limbii, dar se aplică mai întâi la ceea ce, în ultimele decenii, a fost numit «competență lingvistică» și la ceea ce

eu numeam atunci și continuu să numesc «*cunoaștere lingvistică*» (saber linguistico)” [Coșeriu 1996, p. 29].

„Aici nu este nevoie să se separe teoria de empirie, ci să se distingă între ele. Prin distincție care trebuie făcută este distincția dintre *a distinge* [Unterscheiden] și *a separa* [Trennen]. Se deosebesc concepte și se separă lucruri, obiecte. De aceea, numeroase obiecte, sau, să spunem, existențe [Daseiende], pot să nu fie separabile, dar ele se pot, totuși, deosebi. Nu se pot, de exemplu, separa forma și culoarea unui obiect una de cealaltă, dar pot fi concepute, fără dificultate, separate – forma ca formă și culoarea ca și culoare. Se poate deosebi realizarea unei ființe universale de realizarea unei alte forme a ființei universale, deși nu este posibil să le separăm. Dacă una este distrusă, dispare și cealaltă. Acesta este, de altfel, numai un exemplu grosier.

Există întotdeauna aceste dificultăți; și noi nu ignorăm, bineînțeles, cum este știința realizată. În privința acesteia, trebuie să se recunoască că se poate înșela, că mereu se judecă parțial. Se poate să se recunoască, desigur, toate acestea și să se spună, totuși, că nu este vorba despre aceasta. Nu vorbim aici de fenomenul empiric din știință, ci despre esența științei și despre norma inerentă a științei. Nu este vorba de realizare, de fiecare realizare empirică a acestei norme. La fel se întâmplă și în etica picturii sau a unei alte forme de artă plastică, când spun că subiectul își asumă subiectivitatea universală și responsabilitatea tuturor subiectelor, afirmând: așa se pictează, așa se scrie poezie etc. și nu altfel. Aceasta nu înseamnă că persoana respectivă, subiectul empiric chiar reușește acest lucru, pentru că el este, firește, este vorba, din nou, de deosebire și separare, în același timp, un subiect empiric, un anumit individ. Putem întotdeauna să spunem, ca metodă, în interpretare, că autorul este altceva decât Günter Grass ca individ. În istorie, totuși ei nu pot fi separați unul de celălalt, dar se pot foarte bine deosebi. Anumite distincții sunt într-adevăr legitime și altele sunt numai metodice sau convenționale” [Coșeriu 2017, p. 142].

C. 1. După părerea multor savanți, lingvistica, fiind „mai elaborată, mai formalizată, poate oferi altora, experiența sa și metodele sale” (A. J. Greimas).

C. 2. A se vedea **D. Note. A. 2.**

C. 3. „Raporturile cu celelalte științe, unele de reciprocitate, altele desfășurându-se într-un singur sens, altele indirecte, derivând din metodologia investigațiilor, sunt impuse în mod obiectiv de natura complexă a limbajului uman, de complexitatea relațiilor limbă-gândire-societate-realitate on-

tologică, de desfășurarea funcțiilor multiple ale limbii, ca și de istoria constituirii lingvisticii” [Irimia, p. 37].

C. 4. Această stare se justifică prin „natura complexă și contradictorie a limbajului – fenomen în același timp concret și abstract, alcătuit un sistem, adică un inventar de unități cu relațiile dintre ele, produs colectiv și manifestare individuală, trăsătură de unire între grupuri și de diferență între indivizi, existând numai în și prin oameni, dar guvernat de legi proprii, specifice lingvistice” [Wald, p. 48-49].

C. 5. „Într-o formulă pe care îmi place s-o repet, eu spun «Cine spune numai lucruri noi, nu spune nimic nou», fiindcă adevăratele lucruri noi sunt cele care duc mai departe tradiția, pe care alții le recunosc și ca fiind ale lor, ca și cum ar corespunde și năzuințelor lor” [Coșeriu 1994, p. 177].

C. 6. „Precum că acesta e drumul inevitabil. Orice tip de cunoaștere parțială a unui fenomen își găsește locul ce i se cuvine numai după ce, o vreme, a crezut despre sine că este cunoaștere totală, absolută, irevocabilă, definitivă, ultimă. Poate mă vor certa moraliștii, dar drumul teoriilor științifice nu-l văd pavat cu atitudini de modestie și îngăduință” [Stati, p. 25].

E. Bibliografie

Irimia, p. 33-37;

Popa 2003, p. 84-90;

Tratat, p. 73-76.

Tema 4. ETICA ȘI CONDUITA ÎN CERCETAREA ȘTIINȚIFICĂ

A. Chestionar de autoverificare

1. Definiți conceptul de *etică*.
2. Consultați dicționarele și comentați conținutul articolelor lexicografice ale următoarelor noțiuni ce se referă la furtul intelectual: *autoplăgiat*, *buna conduită*, *coautor al unei publicații*, *confecționarea de rezultate sau date*, *confidențialitate*, *conflict de interese*, *eroare*, *evaluare*, *falsificare de rezultate sau date*, *fraudă în știință*, *paternitate*, *plagiat*, *produs științific*, *proprietate intelectuală*, *sanctiune*.*
3. Descrieți unele din principiile care asigură buna conduită a cercetătorului*.
4. Ce norme vizează normele de bună conduită în activitatea științifică?*
5. Enumerați și comentați abaterile de la buna conduită în cercetarea științifică*.
6. De ce se consideră că cinstea, corectitudinea și onestitatea reprezintă valorile și principiile unor trăsături fundamentale pentru cercetători [GSA, p. 29]?
7. În ce condiții se fac trimiteri?
8. Enumerați motivele prin care citarea este importantă [GSA, p. 24].
9. Ce opinie aveți despre utilizarea metodei „citării între colegi”?
10. Descrieți cerințele politicii de antiplagiat în domeniul cercetării.
11. Care sunt cerințele față de citare?
12. Descrieți modalitățile de trimitere la sursa citatului.
13. Confrunțați definițiile lexicografice ale termenului *plagiat* cu cea a Tatianeii Slama-Cazacu și comentați-le [Slama-Cazacu, p. 199-200].
14. Se permite sau nu autocitarea/ autoreproducerea?

B. Exerciții practice

1. Etica cercetării vizează și abaterile morale ale cercetătorilor științifici. Descrieți aceste abateri*.
2. Dezvăluți esența următoarelor tipuri de etică:
 - „Etica normativă are în vedere prescrierea de norme pentru comportamentul individual al omului, dar și pentru organizarea morală a vieții sociale;
 - Etica descriptivă prezintă modul în care oamenii se comportă și/sau ce fel de standarde morale adoptă;
 - Etica explicativă;

- Etica aplicată sau etica profesională studiază aspecte particulare ale problematizării etice din perspectiva unor anumite profesii. Etica aplicată este formată dintr-un mănunchi de discipline care încearcă să analizeze filosofic cazuri, situații, dileme relevante pentru lumea reală. Printre aceste discipline se numără etica tehnologiei informației, etica bunăstării animalelor, etica în afaceri, bioetica, etica medicală, etica mediului, *etica cercetării științifice*, etica în politicile publice, etica relațiilor internaționale, etica mijloacelor de informare” [GPECȘ, p.12].

3. Rețineți „sfaturile” pentru citare:

- „Acordă suficient timp documentării și cercetării, pentru a nu cădea în capcana plagiatului «pe ultima sută de metri»;
- creează un istoric al tuturor lucrărilor și articolelor găsite, care tratează tematica abordată, pentru a nu fi necesară completarea lor la finalul lucrării;

- respectă cerințele de redactare formulate de către conducătorul științific al lucrării, precum și pe cele consultate în ghidurile puse la dispoziție de către bibliotecă;

- pune-te în locul cititorului și evaluează gradul în care acesta poate identifica și accesa sursa unei informații cuprinse în textul lucrării;

- fă întotdeauna trimiteri la toate sursele consultate în elaborarea lucrării” [GSA, p. 24-25].

4. Comentați reflecțiile coșeriene ce vizează „etica științei” și „etica cercetătorului în calitate de cetățean”:

a) „[...] este vorba de ceea ce trebuie să fie știința și, prin urmare, de etica științei. Etica se referă întotdeauna la un «trebuie să fie», este deci ceva normativ. Din diferite motive există, bineînțeles, mereu eșecuri. [...] am spus, de fiecare dată, că lucrul cel mai greu dintre toate este a spune lucrurile așa cum sunt. Nu vedem întotdeauna lucrurile dintr-o anumită perspectivă și admitem, adesea, că el ar fi așa cum le vedem dintr-o perspectivă. Dar trebuie să ne întrebăm, de fiecare dată, dacă aceasta nu este fals. Și trebuie să ne reîntoarcem, tot mereu, la lucruri și s-o începem de la capăt” [Coșeriu 2017, p. 140-141].

b) „Și acum urmează ca ultim principiu un principiu care nu mai privește numai etica oamenilor de știință, pur și simplu – «etica științei» – ci etica cercetătorului în calitate de cetățean; dacă vrei, ca un *ciudadano del mundo* («cetățean al lumii»), dar, în orice caz, a unui *ciudadano* care are o răspundere nu numai față de știința însăși, iar știința trebuie să fie practică după aceste principii al obiectivității, al umanismului, al tradiției și al anti-dogmatismului, ci are o responsabilitate și față de ceilalți, deci față de

vorbitori și față de, să zicem [...] de «utilizatorii» limbii. Acesta este *principiul responsabilității sociale*, ceea ce înseamnă că cercetătorul trebuie să se ocupe de tot ceea ce îl interesează pe vorbitor. Nu înseamnă că trebuie să renunțe la rigoare și la teorie, ci că aplicarea se justifică printr-o teorie solidă. Aici obișnuiesc să îl citez, din nou, pe Leibniz și spun: *scientia, quo magis theorica, magis practica*. Ea este mai practică, dacă este mai teoretică. Ce îl interesează acum pe vorbitor? Relația cu limba, de exemplu, în traducere. De aceea este nevoie să se dezvolte o teorie a traducerii. Apoi, sunt problemele normării, ale predării limbii, ale politicii lingvistice, De aceea, trebuie să ne ocupăm cu acestea și, de exemplu, să arătăm care sunt dimensiunile teoretice ale politicii lingvistice” [ibidem, p. 147].

5. Pronunțați-vă pe marginea soluțiilor în problema plagiatelor, formulate de T. Slama-Cazacu. Ar fi binevenit să completați șirul acestor soluții:

„«Soluții», în problema plagiatelor? Desigur că pot fi menționate diverse, de la darea lor în vileag prin «mediatizarea» acestor furturi și până la acțiuni juridice («Procese de plagiat»).

Dar mie îmi pare că se va rămâne, astfel, la «măturarea sub covor» și în orice caz la derizoriu, mai ales într-un asemenea *context general de necinste, moralitate deficientă, corupție, trafic de influență, hoție* etc. Prima și grabnica soluție este *părăsirea tăcerii, a indiferenței*, chiar «a fricii»: *darea în vileag* (dar corect, nu calomniator!) *a tuturor* cazurilor de plagiat, și în orice caz nu o încercare de descurajare a «dezvăluirilor». În al doilea rând (dar simultan): *conștientizarea* – chiar de către mase, iar nu numai de către intelectuali, universitari, cadre didactice – a acestui flagel și a ceea ce semnifică. Dar – nu în subsidiar – o intensă activitate *calitativă*, inclusiv în școli, de la primele clase, fără a mai vorbi despre nivelul universitar (în care să se facă o «*curățire*» *esențială a «formatorilor»*), unde să se *impună* formarea elevilor și a studenților în spiritul deontologiei și al eradicării practicilor incorecte, inclusiv a plagiatelor. Și, nu în ultimul rând, o legiferare drastică și clară relativ la drepturile asupra proprietății (lor) intelectuale, cu specificarea precisă a diverselor modalități de plagiat” [Slama-Cazacu, p. 214-215].

6. În baza surselor propuse, redactați un referat în care să descrieți tertipurile la care recurg autorii în acțiunea lor de a plagia:

a) *Plagiatul la români*. Selecție de Pavel Balmuș, prefață de Dan C. Mihăilescu. Chișinău: Editura ARC, 2004;

b) Nicolae Leahu, *O, Zigule, cât ești de Freud!* In: „Revista literară”, 2018, nr. 1, p. 10-11;

c) Vlad Caraman, *Întrebare la un dicționar de teorie literară: care sunt limitele compilației?* In: „Basarabia literară”, 19 ianuarie 2019, p. 1-11;

7. Luați cunoștință de aceste două tipuri de plagiat și comentați-le:

„a) După ponderea în ansamblul textului lucrării:

- Plagiul minor (de tip A) – este acela în care coeficientul de similitudine are valori cuprinse între 1% - 3%;
- Plagiul mediu (de tip B) – este acela în care coeficientul de similitudine are valori cuprinse între 3% - 5%;
- Plagiul major (de tip C) – este acela în care coeficientul de similitudine are valori mai mari de 5%;

b) După modalitatea de săvârșire:

- Plagiul comis prin falsă parafrază – autorul modifică unele cuvinte, înlocuindu-le cu sinonime, dar, în rest, o copiază integral;
- Plagiul comis prin nerespectarea obligației de a cita – autorul folosește ideile sau formulările altcuiva fără a preciza cui aparțin;
- Plagiul comis prin respectarea parțială a obligației de a cita – autorul citează sursele consultate, dar nu pentru toate ideile pe care le preia; pe unele doar le parafrază, fără a mai menționa cui aparțin;
- Plagiul comis prin citarea inexactă – autorul furnizează informații incorecte sau incomplete cu privire la sursa consultată (de exemplu, nu include referința imediat după ideea pe care a preluat-o);
- Plagiul comis prin neutilizarea ghilimelelor – autorul citează corect o sursă, dar nu pune între ghilimelele textul care a fost copiat integral, lăsând impresia că modul de prezentare al ideilor îi aparține;
- Plagiul comis prin neîndeplinirea condiției de originalitate – autorul copiază toate ideile și paragrafele din lucrare și, deși le citează corect, nu are nicio contribuție originală;
- Autoplagiul – publicarea aceluiași material, parțial sau integral, în publicații diferite;
- Plagiul integral – preluarea totală a unui material realizat de alt autor” [GSA, p. 29-30].

8. În baza paremiilor și dictoanelor de mai jos, încercați să explicați abundența persiflării. Identificați, de asemenea, originalul unităților respective.

*Copistul sare masa, plagiatorul sare Casa Poporului**; *Lauda copistului – bucuria plagiatorului**; *Oricât de râios, plagiatorul tot ține coada sus**; *Plagiatori din toate țările, uniți-vă într-un sindicat!**; *Academia de*

C. Știți oare că...

1. Nu e recomandabil de a folosi divergența de opinii ale predecesorilor drept argument pentru a-ți scoate în evidență actualitatea temei tale de investigație?;

2. „Un citat prețuiește (în conștiința cititorului), în măsura în care este scurt, dens și strălucitor” (M. Eliade)?;

3. Citatele trebuie să se limiteze la 9-10 rânduri de text?;

4. Citatele pot fi folosite pe larg la abordarea istoricului problemei, dar sunt indezirabile în partea investigațională și sunt total inoportune în cadrul recomandărilor și concluziilor?;

5. E. Coșeriu l-a contestat pe F. de Saussure pentru lipsă de onestitate în citarea surselor?;

6. Sunt mult mai comode notele explicative redată în subsolul paginii decât la sfârșit de capitol sau de lucrare?;

7. Termenul latinesc *idem* (abrev. *id.*) se utilizează în situația când cea de a doua și, eventual, următoarele referințe repetă numai parțial pe prima (de exemplu, numai numele autorului), iar termenul *ibidem* (abrev. *ibid.*) se utilizează în situația când cea de a doua referință și următoarele repetă integral pe prima; *ibidem* se mai utilizează și în situația când se schimbă doar pagina sursei citate și, în acest caz, după *ibidem* și virgulă se indică numărul noii pagini?;

8. Referințele la sursele indicate prin mențiunile *in*, *citat de* sau *apud* sunt considerate citate de mâna a doua și trebuie, pe cât e posibil, evitate?;

9. Sunt interzise intervențiile în cadrul citatului chiar și în situația când există în el erori de fond sau de formă?;

10. Termenul latinesc *sic* se utilizează între paranteze doar în situațiile când în cadrul citatului se semnalizează prezența erorii?;

11. Se face distincție între *Bibliografie* și *Referințe*?;

12. Constituie cazuri de plagiat:

- preluarea unui text al unui alt autor, indiferent de suportul utilizat pentru publicare (carte, revistă, pagini web etc.), fără utilizarea ghilimelelor și a trimiterilor bibliografice?;

- prezentarea unui citat dintr-un text al altui autor ca parafrază (repovestirea ideii sau a argumentului unui autor), fără utilizarea semnelor convenționale de citare (ghilimele și trimiteri bibliografice)?;

- preluarea unui text fără referințe clare, cu modificarea topicii, a unor expresii din cuprinsul său și/sau inversarea unor paragrafe, capitole etc.?

- compilația de fragmente din mai multe surse, fără trimiteri bibliografice clare la textele sursă?;

- utilizarea excesivă a altor surse, în detrimentul propriului aport? [GSA, p. 29-30].

13. În situația de autocitare, autorul are datoria morală de a preveni explicit cititorul de faptul că reia un text sau material deja publicat, precizând unde și când a apărut acesta inițial? [GSA, p. 31].

14. „Plagiatul este și însușirea nemărturisită (în definitiv, tot un furt) a unor pasaje dintr-o lucrare «schimbând cuvintele», dar și a «ideilor», a unei concepții originale, ca și ignorarea anteriorității” ? [Slama-Cazacu, p. 211];

15. Frauda în cercetare nu include erorile cinstite sau diferențele de opinie?

D. Note

A. 2. Pentru o mai bună înțelegere a acestor noțiuni consultați neapărat și [CEDP].

A. 3. Principiile respective sunt descrise în [CEDP].

A. 4. Suplimentar, consultați și [CEDP].

A. 5. Detalii referitoare la această sarcină găsiți în [CEDP].

B. 1. „Printre abaterile morale de la normele eticii cercetării științifice se pot menționa următoarele aspecte mai frecvent întâlnite: furtul de idei; cercetări cu caracter paralel care urmăresc subminarea unei activități autentice de cercetare pentru a o devaloriza, a o face lipsită de interes, de utilitate; comunicarea unor rezultate incorecte, false din punct de vedere teoretic sau oferirea unor produse ne semnificative, inutile sau chiar periculoase; utilizarea activității de cercetare științifică în scopuri contrare intereselor sau securității umanității, în scopuri nocive, antisociale, distructive etc.” [Șimandan *et alii*, p. 8].

B. 8. *Capra sare masa, iada sare casa;*

Lauda mincinosului – bucuria nebunului;

Oricât de râioasă, capra tot ține coada sus;

Proletari din toate țările, uniți-vă!;

E. Bibliografie

CEDP;

GPECS;

Арнольд, р. 133-136.

Tema 5. DOCUMENTAREA ȘI ELABORAREA PROPRIU-ZISĂ A LUCRĂRII

A. Chestionar de autoverificare

1. Cum interpretați aforismul că activitatea științifică presupune un gram de talent și un pud de muncă asiduă?

2. Din ce considerente sunt necesare, inițial, un plan provizoriu de elaborare a lucrării științifice, „transformat”, ulterior, într-un plan mai riguros, mai sobru?

3. Ce au în vedere specialiștii când susțin că trierea și ierarhizarea surselor de documentare sunt sub incidența „de a te vedea antrenat fără busolă și fără cârmă într-un ocean de informații de tot felul” [Rădulescu, p. 85]?

4. La ce îi ajută unui cercetător începător însușirea științei documentării?

5. Care ar putea fi beneficiile, din punctul de vedere al unui cercetător începător, dacă ar stăpâni competența de lectură a surselor de documentare?

6. Care sunt tipurile de surse de documentare?

7. La care surse de informație se referă Um. Eco când delimitează surse „de prima mână” și surse „de mâna a doua”?

8. În ce condiții autorul poate utiliza sursele secundare drept surse documentare valabile?*

9. Sunteți de acord că bibliografia unei lucrări dă naștere la alte bibliografii? Argumentați răspunsul.

10. Putem vorbi sau nu de o documentare exhaustivă în cazul elaborării unei lucrări științifice?

11. Ce semnifică sigla *ISBN* și mențiunea *Copyright* (care poate fi precedată, urmată sau chiar substituită de simbolul acestui termen – litera *c* încadrată într-un cerc)?*

12. Enumerați punctual ce trebuie să conțină o teză de master, descriind conținutul fiecărei părți*.

B. Exerciții practice

1. Faceți o expunere proprie referitoare la evaluarea și ierarhizarea surselor de documentare în baza citatului ce urmează:

„Prima din aceste etape este *revenirea* asupra surselor de documentare reperate pentru localizarea lor cât mai exactă și *începerea explorării lor*. Această identificare exactă și evaluare rapidă a surselor trebuie înscrisă într-un timp riguros limitat: pentru «a face turul» documentării ai câteva

săptămâni: 2 sau 3 pentru licență, de la 4 la 8 pentru o teză. În această fază, sarcina constă nu în a citi totul, ci mai ales în a răsfoi, a evalua și a ierarhiza sursele disponibile după importanța lor pentru subiectul ales și pentru ideea lui directoare, care vor funcționa în continuare ca adevărate filtre. Deci, ceea ce are de făcut cercetătorul este o *lectură globală* și nici una analitică a surselor care trebuie folosite în mod inteligent” [Rădulescu, p. 81-82].

2. Comentați avertismentul lui Um. Eco privind utilizarea surselor primare și secundare:

„Unicul lucru pe care nu va trebui să-l faceți este să citați dintr-o sursă de mână a doua prefăcându-vă că ați văzut originalul. Și nu numai din motive de etică profesională: gândiți-vă dacă cineva ar veni să vă întrebe cum ați văzut direct acel manuscris când e știut că a fost distrus în 1944!” [Eco, p. 62].

3. Exemplificați, în baza fragmentului de mai jos, care e „soarta” notelor de lectură în procesul de elaborare a unei lucrări științifice:

„Este recomandabil ca notele de lectură a unor texte care nu sunt vizate a fi folosite ca citate, cum este cazul cel mai adesea în cursul documentării, să fie redade de cititor cu propriile cuvinte pentru a favoriza asimilarea conținutului lor. Când formulările întâlnite sunt însă originale și sesizante, trebuie notate ca atare, între ghilimele, cu speranța că vor putea fi folosite drept citate sau că vor fi parafrazate cât mai izbitit în cursul redactării” [Rădulescu, p. 87].

C. Știți oare că...

1. Specialiștii recomandă ca, în procesul de consultare și studiere a surselor, să folosim, de exemplu, steluțe, ca în cazul hotelurilor, în scopul de a selecta și a ierarhiza sursele în: ***** – surse *esențiale*; ***** – surse *foarte importante*; *** – surse *neneglijabile*; ** – surse *de revăzut* (pentru o anumită problemă); * – surse *de consultat* (pentru orice eventualitate)?;

2. Edison lauda virtuțile transpirației mai degrabă decât pe cele ale inspirației?;

3. La selectarea și ierarhizarea informațiilor trebuie să se țină cont permanent de subiectul și ideea directoare a lucrării?;

4. Adnotarea fragmentelor de text lecturate este „un puternic antidot la uitare” [Rădulescu]?;

5. În situația înscrierii textuale a surselor, citatele trebuie numai decît luate între ghilimele, iar omisiunile – prin puncte de suspensie, întrucât ai șanse să efectuezi inconștient un plagiat, invocând cuvintele străine fără ghilimele?;

6. În procesul de conspectare a surselor e bine de consemnat și propriile idei, întrucât îți pot fi de real folos pe viitor?;

7. Titlul lucrării științifice nu dezvăluie de fiecare dată informația pe care o aștepti?;

8. Reproducerea lucrării fără acceptul autorului ei este interzisă și pedepsită de lege?;

9. Actul de identitate al lucrării (cărții) îl constituie pagina de titlu și reversul ei?;

10. Conducătorul științific poate fi folosit „drept cobai” [Eco]*?;

11. Pagina de *rezumat* (cca 150-200 de cuvinte) nu trebuie să enumere titlurile capitolelor și nici să facă referințe la autori sau lucrări?;

12. În concluzii nu trebuie să apară – *ce?**?

D. Note

A. 8. În situația când cercetătorul nu are accesul la sursele primare.

A. 11. *ISBN* „International Standard Book Number” – numărul internațional normalizat al cărții; ©. *Copyright* – termen internațional care înseamnă „drept exclusiv de a reproduce”.

A. 12. A se consulta [Bîrsan, p. 19-21].

C. 10. „Trebuie să faceți în așa fel încât conducătorul științific să citească primele capitole (și apoi încet-încet tot restul) cu mult înainte de depunerea lucrării. Reacțiile sale vă vor putea fi de folos. Dacă conducătorul științific este ocupat (sau leneș) folosiți un prieten. Controlați dacă cineva înțelege ceea ce scrieți. Nu faceți pe geniu” [Eco, p. 162-163].

C. 12. „Repetări ai domă ale unor idei din lucrare; trimiteri bibliografice; noi date, deja analizate sau neanalizate” [Bîrsan, p. 21].

E. Bibliografie

Eco, p. 55- 72;

GSA, p. 23-24;

Rădulescu, p. 81-91;

Арнольд, p. 123-128.

Tema 6. REDACTAREA

A. Chestionar de autoverificare

1. Ce trebuie să reflecte titlul unei lucrări științifice?
2. Care este rolul titlurilor diviziunilor (părți, capitole) și ale subdiviziunilor unei lucrări (subcapitole, paragrafe)?
3. Titlul trebuie să fie incitant sau impasibil? Argumentați răspunsul.
4. Descrieți succesiunea etapelor de elaborare a unei lucrări științifice, reliefând, în mod special, „faza de incubație a ideilor noi”*
5. Enumerați normele ce trebuie să fie respectate la prezentarea tabelor.
6. Ce cuprinde pagina de titlu și pagina de gardă?
7. Ce trebuie să conțină *Cuprinsul* unei lucrări științifice?
8. Cum se numerotează paginile unei lucrări științifice?
9. Descrieți particularitățile stilului științific.
10. Ce rol revine metalimbajului în elaborarea unei lucrări științifice?
11. Ce elemente include metalimbajul grafic?
12. Prin ce explicați „explozia terminologică” actuală?
13. Comentați exigențele față de termenii utilizați în lucrare: *conci-zie, monosemie, caracter motivat, simplitate, sistemicitate* (concordanța cu alți termeni din domeniu), *preferință pentru termenii deja existenți*.
14. Subscrieți convingerii lui G. Ibrăileanu: „Cu cât ceva e exprimat mai scurt, cu atât e exprimat mai puternic”?
15. Avea sau nu dreptate Al. Philippide când afirma că „numai rar se întâmplă (dacă se întâmplă) ca cel care ascultă să priceapă întocmai lucrurile așa cum le pricepe cel care vorbește”? Argumentați răspunsul*.
16. Prin ce se explică utilizarea într-o lucrare științifică, preponderent, a pluralului de politețe *voi* (deși lucrarea aparține unui singur autor)?
17. Comentați îndemnul lui Mathieu Guidere: „Vegheați la neutralitatea tonului academic fără superlative, nici stil ditirambic”.
18. De ce se susține că redactarea unei lucrări științifice nu este o operație absolut liberă.
19. Interpretați afirmația că „limba nu e <...> numai un servitor al gândirii, ci și un stăpân al ei” [Pușcariu, p. 11].
20. Motivați că punctuația este respirația frazei.
21. Descrieți principalele tipuri de discurs științific (narativ, descriptiv, teoretic, evaluativ), reliefând inclusivitatea lor.

22. Expuneți aspectele pur materiale standardizate (tipul și formatul hârtiei de scris, corpul literei, spațiul dintre rânduri, încadrarea textului în pagină, marginea la stânga și la dreapta, numerotarea paginilor, pagina de gardă și pagina de titlu etc.) în elaborarea lucrării științifice.

B. Exerciții practice

1. Rețineți condițiile la redactarea unui text științific:

„ - *Rigurozitatea*: enunțuri exacte, corecte și conforme cu sensul avut în vedere prin mesajul dorit;

- *Coerența*: logica de fond a tratării problemei și aspectele de ordin lingvistic ale lucrării;

- *Completitudinea (integralitatea)*: realizarea unei abordări integrale a cercetării întreprinse;

- *Eleganța stilului*: combinarea între estetica textului și caracterul personal (original), concret, focalizat și adaptat al acestuia;

- *Corectitudinea*: elementele de fond și de formă a prezentării; folosirea și definirea conceptelor, scrierea și interpretarea simbolurilor și relațiilor de calcul, sistematizarea ideilor, tipologizarea unor elemente structurale sau de ordine;

- *Onestitatea* caracterului cercetătorului: discernământ și buna credință” [Ionescu, 49].

2. În baza citatului de mai jos, reliefați necesitatea „suportului” unei idei lansate:

„ [...] planul detaliat va corespunde la o ierarhie de idei directoare sau de cuvinte-cheie.; [...] Este important de a demonstra fiecare idee avansată fie printr-un raționament, fie prin fapte, fie, în lipsă, prin autoritatea unor autori competenți. [...] Nu avansați nimic pe care să nu îl puteți proba sau, dacă sunteți constrâns la aceasta, faceți-o prezentând ideile proprii ca ipoteze” [apud Rădulescu, p. 100].

3. Comentați, în baza fragmentului de mai jos, importanța procesului de maturizare a ideilor:

„Cauza unei teze proaste este foarte adesea lipsa reflecției: se așteaptă până în ultimul minut pentru a începe munca și nu mai rămâne timp pentru a lăsa ideile să se coacă. O idee bună este oarecum ca o floare. Se plantează sămânța (studierea subiectului) într-un sol care se stropește cu apă și se fertilizează (documentarea), apoi se lasă natura să facă treaba germinării și creșterii (reflecție). [...] E la fel cu teza: ideile trebuie lăsate să se coacă pentru ca ele să ia formă. În consecință, este mai bine să fie începută cu mult timp înainte pentru ca apoi să se treacă la altceva în așa fel încât să fie lăsat

creierul să lucreze în mod liber asupra subiectului. Ideile vor veni atunci în modul adesea cel mai neașteptat” [*apud* Rădulescu, p. 102].

4. Pornind de la premisa că la punerea în circulație a unui termen trebuie să se ia în considerare menirea generală a termenului și a legăturii lui cu noțiunea desemnată, comentați următorul fragment:

„Terminologia științifică din lingvistică nu se constituie pur și simplu din semne convenționale, în care se înveșmântează arbitrar noțiunile științifice deja formate, dar este mijlocul de formare și forma de existență a acestor noțiuni. De aceea sistematizarea și reglementarea terminologiei lingvistice este tocmai sistematizarea și reglementarea înseși a noțiunilor, înseși a categoriilor științifice” (O. Ahmanova).

5. Descrieți următoarele sfaturi ale lui Um. Eco de care ar trebui să țină cont cei care au ajuns la etapa redactării lucrării:

- a) „Nu sunteți Proust”;
- b) „Nu sunteți e.e. cummigs”;
- c) „Luați-o uneori de la capăt”;
- d) „Nu vă încăpățânați să începeți cu primul capitol”;
- e) „Nu folosiți punctele de suspensie, exclamațiile, nu explicați ironiile”;
- f) „Definiți totdeauna un termen atunci când îl introduceți pentru prima oară”;
- g) „Nu explicați unde se află Roma fără a explica apoi unde este Timbuctu”.

6. Citatul care urmează se referă la obstacolele pe care trebuie să le depășească operația de scriere propriu-zise a lucrării științifice. Descrieți aceste dificultăți.

„Scriitura nu este o simplă tehnică. [...] A fixa cuvântul, înseamnă a vedea lumea altfel [...], înseamnă folosirea unui instrument de obiectivare [...] scris, extras din imersiunea lui în acțiunea imediată, în practică, limbajul introducând gândirea într-o dimensiune de reflexivitate” [*apud* Rădulescu, p. 103-104].

7. Sesizați și explicați diferența dintre prima și a doua redactare:

„Scrieți tot ceea ce vă trece prin cap, dar numai la prima redactare. După aceea vă veți da seama că emfaza v-a forțat mâna și v-a îndepărtat de centrul subiectului vostru. Atunci îndepărtați părțile din paranteze, divagațiile și puneți-le în *notă* sau în *appendice*. Teza folosește la a demonstra o ipoteză pe care ați elaborat-o la început, nu a arăta că știți totul” [Eco, p. 162].

8. Exemplificați prin enunțuri utilizarea următoarelor îmbinări de cuvinte, motivând utilizarea lor:

a) *în primul rând, la o primă abordare, în al doilea rând, de asemenea, pe lângă aceasta, în plus, în ceea ce privește, în materie de, în opoziție cu, fără îndoială, cu toate că etc.;*

b) *în concluzie, se poate afirma deci, trebuie subliniat că, sintetizând cele menționate, din tot ceea ce precede rezultă că etc.*

9. Dați o interpretare proprie următoarelor observații:

„Într-o teză de lingvistică nu va trebui să definesc noțiunea de fonem (dar va trebui s-o fac dacă subiectul tezei este definiția fonemului la Jakobson). Totuși, în aceeași teză de lingvistică dacă folosesc cuvântul «semn» nu va fi rău să-l definesc, fiindcă există riscul ca la diverși autori să se refere la entități diferite. Prin urmare, ca regulă generală: *a se defini toți termenii tehnici folosiți drept categorii-cheie ale discursului nostru*” [Eco, p. 158].

10. Dați exemple de prezentare a referințelor bibliografice ce ar ilustra următoarele situații:

I. Cărți tipărite și publicații monografice:

- a) un autor;
- b) doi autori;
- c) patru și mai mulți autori;
- d) fără autori;

II. Teze și/ sau autoreferate;

III. Materialele conferințelor;

IV. Contribuții în monografii și/ sau culegeri;

V. Articole în publicații seriale;

VI. Articole în ziare;

VII. Resurse electronice:

- a) cărți electronice și publicații monografice online;
- b) contribuții în monografii și/ sau culegeri online;
- c) un site web;
- d) programe de calculator*.

C. Știți oare că:

1. „Trebuie ținut minte că știința nu s-a construit decât pe nenumărate autorități contestate și infirmate” [*apud* Rădulescu, p. 100]?;

2. Planul de redactare se construiește, „plecând de la o idee directoare clară și urmând o axă de analiză reamintită fără încetare” [apud Rădulescu, p. 100]?;

3. „De obicei, textele ce nu explică cu multă grijă termenii pe care-i folosesc (și procedează prin fugitive trageri cu ochiul) fac suspecti autori mult mai nesiguri decât acelea în care autorul face explicit fiecare referință și fiecare pasaj” [Eco, p. 157]?;

4. Paginile ocupate integral cu figuri nu se numerează?;

5. Introducerea unei teze nu se numerează ca și capitole?;

6. Folosirea semnelor diacritice în lucrările științifice este obligatorie?;

7. O lucrare științifică scrisă „se separă de autorul ei și pătrunde în lume, devenind obiect de admirație și/ sau de critică” [Rădulescu, p. 104]?;

8. Pentru a scrie bine o lucrare științifică, „trebuie să scrii, să citești, să rescrii, să recitești din nou etc. până ce textul ajunge să fie demn de a fi supus cititorilor” [apud Rădulescu, p. 104]?;

9. Stilul științific admite doar în mod excepțional adjective folosite la gradul superlativ?;

10. Spre deosebire de limbajul artistic care se caracterizează prin „densitate de sugestie”, limbajul științific „aspiră spre densitate logică” [Rădulescu, p. 105]?;

11. „Limbajul tezei este un *metalimbaj* și deci un limbaj ce vorbește despre alte limbaje. Un psihiatru care descrie niște bolnavi mintali nu se exprimă precum așa-ziii bolnavi mintali” [Eco, p. 161]?;

12. Metalimbajul influențează nu numai asupra aparatului conceptual al cititorului, dar și asupra însuși a autorului: complicând limbajul expunerii, autorul însuși își „pune piedici” de a gândi?;

13. Metalimbajul grafic are un caracter auxiliar și trebuie să se îmbine cu limbajul verbal?;

14. „Obscuritatea terminologică pentru știință este asemenea ceții pentru corabie: ea e periculoasă” (H. Schuchardt)?;

15. Pluralitatea de teorii generează și un număr mare de termeni ce se utilizează concomitent în diferite școli?;

16. Confuzia, pentru a se menține mult timp în știință, trebuie să aibă un înalt grad de complexitate?;

17. Cuvântul este pe jumătate al celui care vorbește, iar pe jumătate al celui care ascultă (Montaigne)?;

18. „Un detaliu cum ar fi scrierea textului la un rând poate determina refuzul justificat al lecturii unui text înghesuit și poate determina amânarea susținerii lucrării” [Rădulescu, p. 105]?;

19. Dacă ar exista niște reguli desăvârșite *cum* se scrie o lucrare științifică, „cu toții am fi mari scriitori” [Eco, p. 159]?;

20. Nerespectarea regulilor academice de redactare a unui text științific nu poate fi, ca în cazul normelor juridice, scuzată/ disculpată prin necunoașterea lor?;

21. „Cu titlu indicativ (și numai cu acest titlu), s-ar putea sugera că o concluzie care ar reprezenta mai puțin de 10% din ansamblul textului ar fi prea scurtă și concluzia care ar constitui mai mult de 35% ar fi prea lungă” [apud Rădulescu, p. 109]?;

22. Când este vorba de a comunica (în scris), forma este la fel de importantă ca fondul?;

23. O înregistrare cu un singur autor precedă înregistrări cu doi sau mai mulți autori cu același nume inițial?;

24. Multiple înregistrări ale unui singur autor sunt aranjate cronologic, în ordine crescătoare?;

25. Referințele resurselor de informare sunt prezentate într-o listă ordonată alfabetic după numele de familie ale autorilor, anul publicării și litera mică ce se indică imediat după numele autorului?;

26. Notele trebuie prezentate în ordinea lor numerică. De regulă, notele sunt plasate în subsol, dar pot fi prezentate și la sfârșitul capitolelor sau a textului?;

27. Paginile prea „aerisite” măresc în mod artificial volumul lucrării științifice?;

28. Foaia de gardă este ... cea mai frumoasă pagină a lucrării?;

29. Inserarea unei pagini de mulțumiri „este un bun obicei”, dar „e de prost gust a mulțumi conducătorului științific”, întrucât, dacă v-a ajutat, „a făcut-o numai din datorie” [Eco, p. 197]?;

D. Note

A. 4. A se consulta, în special, [Rădulescu, p. 61].

A. 5. A se vedea [GSA, p. 22-23].

A. 15. Indiscutabil că actele de vorbire („vorbirile”) nu sunt niciodată identice (fie în planul conținutului, fie în cel al expresiei): fiecare vorbitor selectează (în funcție de abilități, de scopul comunicării, de nivelul intelectual al interlocutorului, de circumstanțele unde se desfășoară comunicarea etc.) anumite semne din limbajul articulat care pot să se deosebească de

semnele triate de alt individ vorbitor. Dar, în același timp, în virtutea finalității limbajului (or, în ultimă instanță, vorbitorii aceluiași colectiv trebuie „să comunice”), semnele lingvare selectate și utilizate trebuie să aibă și ceva comun (atât în planul conținutului, cât și în cel al expresiei). Cu alte cuvinte, semnele triate și utilizate se caracterizează concomitent prin *identitate* și *non-identitate*: „actul lingvistic este, prin natura sa, act eminentamente individual, încă determinat social prin însăși finalitatea sa, care este aceea de «a spune cuiva ceva despre ceva»” [Coșeriu 1995, p. 26].

B. 10. A se consulta „SM ISO 690: 2012. Informare și documentare. Reguli pentru prezentarea referințelor bibliografice și citarea resurselor de informare”. Aprobata 2012-04-05, Chișinău: INSM, 2012.

C. 17. A se vedea **A. 14.**

E. Bibliografie

Eco, p. 157-168;

GSA, p. 22-23;

Rădulescu, p. 100-113;

Арнольд, p. 113-122.

Abrevieri, cuvinte și locuțiuni utilizate în redactarea unei lucrări științifice

- ab inițio* (lat.; abr. **a.i.**) „de la început”;
- ad finem* (lat.; abr. **ad fin.**) „la sfârșit”;
- ad initium* (lat.; abr. **ad init.**) „la început”;
- ad interim* (lat.; abr. **ad int.**) „interimar”;
- ad libitum* (lat.; abr. **ad lib.**) „la alegere”;
- ad litteram* (lat.; abr. **ad litt.**) „literă cu literă”, cuvânt cu cuvânt, textual, literalmente”;
- ad valorem* (lat.; abr. **a.v.**) „după merit, după valoare”;
- addendum* (lat.; pl. **addenda**) „adăugare (adăugiri)”;
- ap.* (lat. **apud**) „după” (indică preluarea unei idei sau a unui citat din altă sursă decât originalul, numită sursă de mână a doua);
- bibl.* „bibliologie; bibliotecar; bibliotecă”;
- cap.* „capitol” (diviziune de text);
- col.* „coloană” (șir vertical);
- cf.* sau *conf.* „confruntă, compară”;
- de ex.* „de exemplu”;
- de facto* (lat.) „de fapt, din punct de vedere faptic”;
- de jure* (lat.) „de drept, după lege, din punct de vedere legal”;
- dir.* „director; direcție”;
- e.* „editor, ediție”;
- ed.* „ediție”;
- ed. bibliof.* „ediție bibliofilă”;
- ed. crit.* „ediție critică”;
- ed. fragm.* „ediție fragmentară”;
- ed. imb.* „ediție îmbunătățită”;
- ed. rev.* „ediție revăzută”;
- ed. reviz.* „ediție revizuită”;
- e.g.* (lat. **exempli gratia**) „ca exemplu, de exemplu”;
- e.o.* „ediție originală”;
- e.p.* (lat. **editio princeps**) „ediție princeps” (prima ediție a unei cărți);
- er.* (lat. **errata**) „erată” (erori, lista erorilor);
- et al* (lat. **et alii**) „și alții”;
- et coll.* (lat. **et collaboratores**) „și colaboratorii”;
- etc.* (lat. **et caetera**) „și alții, și altele, și așa mai departe”;
- ex.* „exemplu”;
- ex cathedra* (lat.) „de la catedră, cu autoritate”;

glossarium (lat.) „glosar” (listă de termeni utilizați într-o lucrare);
grosso modo (lat.) „în mare, în linii mari, fără amănunte”;
hic et nunc (lat.) „aici și acum”;
f. a. „fără an”;
f. aut. „fără autor”;
f. d. „fără dată”;
f. e. „fără editor; fără ediție”;
f. ed. „fără editură”;
f. l. „fără loc”;
fol. (lat. **folio**) „filă”;
f. r. (lat. **folio recto**) „pe pagina din dreapta”;
f. t. „fără titlu”;
f. titl. „foaie de titlu”;
f. v. (lat. **folio verso**) „pe verso”;
ibid. (lat. **ibidem**) „în același loc” (se folosește pentru simplificarea referinței unui citat din același autor și aceeași lucrare ca și cea precedentă, iar, dacă pagina diferă, ea trebuie precizată);
id. (lat. **idem**) – „același” (se folosește pentru evitarea repetării unui nume);
in (lat.) „în” (indică apartenența unui studiu, document etc. la o culegere);
in. al. (lat. **inter alia**) „printre alte lucruri”;
index nominum (lat.) „index de nume”;
infra (lat.) „mai jos” (indică trimiterea în textul propriu);
in extenso (lat.) „pe larg”;
in loc. cit. (lat. **in loco citato**) „în locul citat”;
ipso facto (lat.) „prin faptul însuși”;
lato sensu (lat.) „în accepție largă, în sens larg”;
loc. cit. (lat. **loco citato**) „locul citat” (se folosește pentru trimitere la locul citat);
l. s. c. (lat. **loco supra citato**) „în locul citat anterior”;
magnum opus (lat.) „lucrări de dimensiuni mari”;
maj. „majusculă”;
ms., mss. „manuscris, manuscrise”;
multum in parvo (lat.) „mult în puțin”;
mutatis mutandis (lat.) „schimbând ceea ce trebuie schimbat”;
n. „notă”;
n. a. „notă a autorului”;

N. B. (*lat. nota bene*) „de reținut, de luat în considerare”;
n. ed. „notă a editurii”;
n. expl. „notă explicativă”;
n. n. „notă a noastră” (notă introdusă de noi);
n. r. „notă a redacției”;
n. spec. „număr special”;
n. t. „notă a traducătorului”;
op. cit. (*lat. opere citato sau opus citatum*) „lucrarea citată” (face trimitere la un autor din care nu se citează decât o singură lucrare, indicată anterior, precizând pagina);
op. compl. „opere complete”;
op. omn. (*lat. opera omnia*) „opere complete”;
op. pr. „opere principale”;
p. „pagină”;
passim (*lat.*) „încă și acolo, în diverse locuri” (indică că informația menționată se găsește în diferite alte locuri din sursa citată);
p. d.g., p.g. „pagină de gardă”;
per a contrario (*lat.*) „prin opoziție, prin contrast; argumentare pe baza deosebirilor”;
pp. „pagini”;
P.S. (*lat. post scriptum*) „adaos, după semnătură, la o scrisoare”;
Q.E.D. (*lat. Quod erat demonstrandum*) „Este ceea ce trebuia demonstrat”;
red. „redactare; redactat; redactor; redacție”;
red. pr. „redactor principal”;
red. resp. „redactor responsabil”;
reductio ad absurdum (*lat.*) „a duce până la absurd”;
ref. „referat; referent”;
ref. bibliogr. „referință bibliografică”;
s.a. (*lat. sine anno*) „fără an” (nedatat);
s.d. (*lat. sine data*) „fără dată”;
sic (*lat.*) „așa” (chiar astfel este înscris în sursa originală a citatului);
sine ira et studio (*lat.*) „fără mânie și părtinire”;
sine qua non (*lat.*) „fără de care nu se poate”;
s. l. (*lat. sine loco*) „fără loc” (fără indicarea locului);
s. l. a. n. (*lat. sine loco, anno vel nomine*) „fără loc, an sau nume”;
s. l. et a. (*lat. sine loco et anno*) „fără loc și an”;
s. l. n. d. (*lat. sine loco nec data*) „fără loc și dată”;

st. intr. „studiu introductiv”;
stricto sensu (lat.) „în sens strict”;
subl. a. „sublinierea autorului”;
subl. n. „sublinierea noastră”;
sui generis (lat.) „unic în felul său”;
ș.a. „și alții”;
șt. „știință; științific”;
tale quale (lat.) „ca atare, așa cum este”;
tit. orig. „titlu original”;
trad. „traducător; traducere”;
tz. „teză”;
tz. dr. „teză de doctor”;
tz. dr. hab. „teză de doctor habilitat”;
verso „a doua față a unei foi (tipărite)”;
v.g. (lat. verbi gratia) „de exemplu”;
vs. (lat. versus) „contra, în opoziție cu”;
v.s. (lat. vide supra) „vezi mai sus”;
v.v. (lat. vice versa) „invers”.

Mic dicționar de autori citați

Ahmanova, Olga Sergheievna (1908-1991). Cunoscută lingvistă rusă. Lucrări științifice: *Studii de lexicologie generală și rusă* (1957), *Dicționar de termeni lingvistici* (1969) ș.a.

Andronescu, Șerban (1924-2004). Cercetător, eseist, scriitor și publicist. A activat ca cercetător pentru limba engleză la Institutul de Lingvistică al Academiei Române, timp în care publică numeroase articole în revistele vremii.

Aristotel (384-322 î.e.n.). Filozof grec, clasic al filozofiei universale, spirit de formație enciclopedică, fondator al școlii peripatetice și al logicii formale ca știință.

Arnold, Irina Vladimirovna (1908-2010). Profesor universitar, doctor în științe filologice, om emerit al științei din Federația Rusă. Lucrări științifice: *Lexicologia limbii engleze contemporane* (1986), *Stilistica limbii engleze contemporane* (1990), *Semantică. Stilistică. Intertextualitate* (1999).

Benveniste, Émile (1902-1976). Lingvist francez, reprezentant de frunte al structuralismului. Discipol al lui Antoine Meillet. Activitatea sa științifică este foarte bogată și cuprinde studii de lingvistică diacronică (*Vocabularul instituțiilor indo-europene*, 1999), lingvistică generală și teoria limbii (*Probleme de lingvistică generală*, 2 vol., 2000).

Bîrsan, Maria (n. 1943). Profesor universitar, doctor, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, Centrul de Studii Europene.

Brâncuși, Constantin (1876-1957). Remarcabil sculptor, personalitate recunoscută și apreciată pe plan mondial.

Cervantes Saavedra, Miguel de (1547-1616). Scriitor spaniol, unul din marii prozatori ai literaturii universale.

Coșeriu, Eugeniu (1921-2002). Lingvist român, mentor al școlii de lingvistică de la Tübingen. Studii de filologie la universitățile din Iași (România), Zagreb (Croatia) și Roma (Italia). Studii universitare de filozofie la Universitatea din Padova (1944-1949). Profesor de lingvistică generală și indo-europeanistică la Universitatea din Montevideo, Uruguay (1951-1963). Profesor titular de filologie romanică și lingvistică generală la Universitatea din Tübingen (din 1966). Dintre lucrările care s-au bucurat de circulație și recunoaștere internațională fac parte (enumerăm doar edițiile românești): *Introducere în lingvistică* (1995), *Sincronie, diacronie și istorie. Problema schimbării lingvistice* (1997), *Teoria limbajului și lingvistica generală. Cinci studii* (2004), *Lecții de lingvistică generală* (2000), *Prelegeri și conferințe* (1994), *Omul și limbajul său* (2009) etc. Ansamblul de aspecte teo-

retice care formează fundamentul viziunii științifice a lui E. Coșeriu poartă numele de *lingvistică integrală*. Deținător al titlului onorific de *Doctor Honoris Cauza* a peste 40 de universități și academii din lume.

Croce, Benedetto (1866-1952). Filozof, istoric, estetician, critic și istoric literar, om politic italian.

Darwin, Charles Robert (1809-1882). Naturalist englez și explorator, întemeietorul biologiei științifice, una dintre cele mai influente personalități științifice din veacul al XX-lea.

Descartes, René (*Cartesius*) (1596-1650). Matematician și filosof francez, fondator al geometriei analitice și unul dintre întemeietorii filozofiei epocii moderne. Adept al raționalismului, Descartes a fost, totodată, un susținător al ineismului, teza ideilor înnăscute fiind fructificată în raționamentele prin care s-a edificat sistematizarea ulterior numită *cartezianism*.

Eco, Umberto (1932-2016). Semiotician, filosof al limbajului și scriitor italian, unul dintre cei mai cunoscuți cărturari ai veacului al XX-lea și fondator al semiologiei culturale.

Eliade, Mircea (1907-1986). Filozof, prozator și eseist român, stabilit în SUA (din 1956). Asistent la Facultatea de Litere și Filozofie din București (1938-1939), profesor la „Ecole des Hautes Etudes” din Paris (1946-1948), profesor la Catedra de istoria religiilor a Universității din Chicago (din 1956).

Enăchescu, Constantin (n. 1938). Doctor în psihologie și medicină, profesor universitar la Facultatea de Psihologie și Științele Educației (Universitatea din București). Lucrări publicate: *Elemente de psihologie proiectivă* (1973), *Expresia plastică a personalității* (1975), *Socrate* (1994), *Tratat de igienă mintală* (1996), *Tratat de psihologie morală* (2002), *Fenomenologia trupului* (2005), *Tratat de teoria cercetării științifice* (2007) ș.a.

Gentile, Giovanni (1875-1944). Pedagog și filozof italian.

Gherghel, Nicolae (n. 1944). Profesor universitar, doctor-inginer. Autor și coautor a 18 monografii, tratate, manuale, cursuri, îndrumare, ghiduri.

Greimas, Algirdas Julien (1917-1992). Semiotician francez de origine lituaniană, reprezentant de primă mărime al structuralismului.

Ibrăileanu, Garabet (1871-1936). Critic și istoric literar, eseist, sociolog al culturii, romancier și publicist; membru post-mortem al Academiei Române.

Ionescu, Cornel. Profesor universitar, doctor, Universitatea „Spiru Haret”, Facultatea de Științe Economice București, cercetător științific la Academia Română.

Irimia, Dumitru (1939-2009). Renumit filolog român, profesor la Universitatea „Al. I. Cuza” din Iași. Lucrări publicate: Opere: *Limbajul poetic eminescian* (1979), *Morfosintaxa verbului românesc* (1997), *Introducere în stilistică* (1999), *Gramatica limbii române* (1997), *Curs de lingvistică generală* (1986) ș.a.

Ivan, Nadia-Loredana (n.1976). Conferențiar universitar la Școala Națională de Studii Politice și Administrative, Facultatea de Comunicare și Relații Publice, București.

Jakobson, Roman (1896-1982). Savant american de origine rusă, una din figurile centrale ale structuralismului lingvistic și unul dintre cei mai importanți lingviști ai tuturor timpurilor. În perioada studiilor la Universitatea din Moscova, fondează Cercul lingvistic de la Moscova, centru al școlii formaliste ruse. În 1920 se mută la Praga și devine unul din fondatorii Cercului lingvistic de la Praga, leagăn al structuralismului funcțional.

Leahu, Nicolae (n. 1963). Conferențiar universitar, doctor, Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți. Scriitor și critic literar. Volume de autor: *Mișcare browniană* (versuri, 1993), *Poezia generației '80* (Studiu critic, 2000), *Comedia cumană și vodevilul peceneg* (eseuri, 2008) ș.a.

Leibniz, Gottfried Wilhelm (1646-1716). Mare filosof și savant german, unul dintre întemeietorii iluminismului german, savant cu preocupări enciclopedice, militant pentru unitatea națională a germanilor.

Meillet, Antoine (1866-1936). Lingvist francez, indoeuropenist, reprezentant de frunte al școlii sociologice franceze. Ideile sale inovatoare l-au impus ca mentor sau colaborator a mai mulți mari lingviști: E. Benveniste, A. Martinet, L. Hjelmslev.

Montaigne, Michel Eyquem de (1533-1592). Scriitor și gânditor iluminist francez. Renumitele sale *Eseuri* (1580), culegere de reflecții pe cele mai diverse teme, constituie unul dintre cele mai reprezentative monumente ale literaturii Renașterii.

Munteanu, Eugen (n. 1953). Profesor la Universitatea „Al. I. Cuza” din Iași, cercetător științific principal la Institutul de Filologie Română „Al. Philippide” din Iași. Lucrări publicate: *Sf. Augustin „De dialectica / Despre dialectică”* (1991), *Studii de lexicologie biblică* (1995), *Introducere în lingvistică* (2005), *Lexicologie biblică românească* (2008) ș.a.

Munteanu, Ștefan. Cercetător, savant, profesor și scriitor. Opera sa științifică cuprinde studii de stilistică teoretică și aplicată, de istorie a limbii române literare, de lexicologie, de gramatică, de cultivarea limbii, de lingvistică generală și de literatură latină.

Neacșu, Ioan. Profesor universitar, doctor în pedagogie, Universitatea din București. A elaborat lucrări de autor, volume și studii apreciate de comunitatea științifică, precum: *Motivație și învățare, Educație și acțiune, Civilizație și conduită ș.a.*

Niculescu, Alexandru. Profesor universitar, doctor, Universitatea din București (din 1950), iar din 1985 – profesor la universități din Franța și Italia. Lucrări principale: patru volume apărute sub titlul *Individualitatea limbii române printre limbile romanice.*

Nița, Adrian (n.1964). Doctor în psihologie, cercetător la Institutul de Filozofie și Psihologie „Constantin Rădulescu-Motru”, București.

Petriciceiu-Hasdeu, Bogdan (1836-1907). Savant român. Profesor la Catedra de filologie comparată a Universității din București, membru al Academiei Române (din 1877) și al altor prestigioase instituții culturale internaționale. Dintre numeroasele sale contribuții științifice se numără *Principii de filologie comparativă ario-europeea* (1875), *Cuvente den bătrâni* (3 vol., 1878-1881) și *Etymologicum Magnum Romaniae* (proiect neîncheiat, 4 vol., 1887-1898).

Philippide, Alexandru (1859-1933). Lingvist român. Profesor la Catedra de filologie română a Universității din Iași și membru al Academiei Române. Creator al școlii filologice ieșene.

Poincaré, Jules Henri (1854-1912). Filozof și matematician francez, profesor la Facultatea de Științe din Paris, membru al Academiei Franceze.

Popa, Lăcrămioara (n.1968). Profesor universitar, doctor, Universitatea de Medicină și Farmacie „Carol Davila”, București.

Potebnea, Aleksandr Afanasievici (1835-1891). Mare filolog și lingvist ucrainean, adept al psihologismului lingvistic, fondator al școlii de la Harkov.

Pușcariu, Sextil Iosif (1877-1948). Filolog, istoric literar, memorialist și poet; profesor de filologie română la Universitatea din Cernăuți (din 1906); primul rector al Universității din Cluj, membru al Academiei Române (din 1905).

Rădulescu, Mihaela Șt. Profesor universitar, doctor, Universitatea Tehnică de Construcții din București.

Saussure, Ferdinand de (1857-1913). Lingvist elvețian, creator al școlii lingvistice franceze, considerat fondator al lingvisticii generale moderne și întemeietor al structuralismului.

Schuchardt, Hugo (1842-1927). Lingvist german. A fost profesor de romanistică la universitățile din Halle (Germania) și Gras (Austria).

Slama-Cazacu, Tatiana (1920-2011). Profesor doctor docent. Lucrări științifice: *Limbaș și context* (1959), *Psiholingvistica, o știință a comunicării* (1999), *Stratageme comunicaționale și manipularea* (2000) ș.a.

Stati, Sorin (1932-2008). Doctor, membru de onoare al Academiei Române. Lucrări științifice: *Teorie și metodă în sintaxă* (1967), *Interferențe lingvistice* (1971), *Educație și limbaș* (1972), *Douăzeci de scrisori despre limbaș* (1973) ș.a.

Stoica, Dan (n. 1950). Conferențiar universitar, doctor, la Facultatea de Litere a Universității „Al. I. Cuza” din Iași. Lucrări științifice: *Logică și limbaș* (2000), *Curs de metode bibliografice* (2000), *Comunicare publică. Relații publice* (2004).

Șimandan, Matei (n.1949). Profesor universitar, doctor, Universitatea „Aurel Vlaicu” din Arad.

Wald, Lucia (1923-2018). Profesor emerit al Universității din București. Lucrări publicate: *Progresul în limbă* (1969), *Lingviști și filologi evrei din România* (1996), *Pagini de teorie și istorie a lingvisticii* (1998) ș.a.

Bibliografie

- Andronescu = ANDRONESCU, Șerban C. *Tehnica scrierii academice*. București: Editura Fundației „România de mâine”, 1997.
- Bîrsan = BÎRSAN, Maria. *Metodologia cercetării. Note de curs*. CEDP = *Codul de etică și deontologie profesională a personalului științific și științifico-didactic*. Anexă la Decizia CC al ANACEC nr. 7 din 18 decembrie 2018.
- Coșeriu 1992 = COȘERIU, Eugeniu. *Principiile lingvisticii ca știință a culturii*. In: *Studia Univ. Babeș-Bolyai, Philologia*, XXXII, 1992, nr. 1-2.
- Coșeriu 1994 = COȘERIU, Eugeniu. *Prelegeri și conferințe (1992-1993)*. In: *Anuar de lingvistică și istorie literară*. T. XXXIII, 1992-1993. Seria A. Lingvistică, Iași, 1994.
- Coșeriu 1995 = COȘERIU, Eugeniu. *Introducere în lingvistică*. Traducere de Elena Ardeleanu și Eugenia Bojoga. Cuvânt înainte de Mircea Borcilă. Cluj: Editura Echinoc, 1995.
- Coșeriu 2000 = COȘERIU, Eugeniu. *Leții de lingvistică generală*. Chișinău: Editura ARC, 2000.
- Coșeriu et alii = COȘERIU, Eugeniu, FÎNARU, Dorel, IRIMIA, Dumitru. *Mic tratat de teorie a limbii și lingvistică generală*. Ediție îngrijită, note, comentarii și bibliografie de Dorel Fînar. Iași: Casa Editorială Demiurg, 2016.
- Coșeriu 2017 = KABATEK, Johannes, MURGUIA Adolfo. «A spune lucrurile așa cum sunt...». *Conversații cu Eugeniu Coșeriu*. Traducere, indici și completări bibliografice de Adrian Turculeț și Cristina Bleorțu. Iași: Casa Editorială Demiurg, 2017.
- Eco = ECO, Umberto. *Cum se face o teză de licență. Disciplinele umaniste*. În românește de George Popescu. Craiova: Editura Pontica, 2000.
- Enăchescu = ENĂCHESCU, Constantin. *Tratat de teoria cercetării științifice*. Ediția a II-a revăzută și adăugită. Iași: Polirom, 2007.
- Frâncu = FRÂNCU, Constantin. *Curenți și tendințe în lingvistica secolului nostru*. Ediția a II-a revăzută și adăugită. Iași: Casa Editorială „Demiurg”, 1999.
- Gherghel = GHERGHEL, Nicolae. *Cum să scriem un articol științific*. București: Editura Științifică, 1996.

- GPECȘ = *Ghid practic privind etica în cercetarea științifică*, 2015.
- GRTD = *Ghid de redactare a tezei de doctor/ doctor habilitat*. Anexă la Decizia CC al ANACEC nr. 5 din 18 decembrie 2018.
- GSA = *Ghid pentru scrierea academică*. București: Editura ANIMV, 2015.
- Ionescu = IONESCU, Cornel. *Metodologia cercetării științifice în management. Note de curs*. București: Universitatea „Spiru Haret”, 2017.
- Irimia = IRIMIA, Dumitru. *Curs de lingvistică generală*. Ediția a III-a. Ediție îngrijită, cuvânt-înainte, note și mic dicționar de autori citați de Ioan Milică. Postfață de Ilie Moisiuc. Iași: Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2011.
- Ivan = IVAN, Loredana. *Cele mai importante 20 de secunde. Competența în comunicarea verbală*. București: Editura Tritonic, 2009.
- Munteanu 1995 = MUNTEANU, Ștefan. *Introducere în stilistica operei literare*. Timișoara: Editura de Vest, 1995.
- Munteanu 2005 = MUNTEANU, Eugen. *Introducere în lingvistică*. Iași: Editura Polirom, 2005.
- Neacșu = NEACȘU, Ioan. *Metode și tehnici de învățare eficientă*. București: Editura Militară, 1990.
- Niculescu = NICULESCU, Alexandru. *Individualitatea limbii române între limbile romanice. 3. Noi contribuții*. Cluj-Napoca: Editura GLUSIUM, 1999.
- Niță = NIȚĂ, Adrian. *Metodologia și etica cercetării științifice*.
- Popa 2003 = POPA, Gheorghe. *Unitatea în diversitate a lingvisticii*. In: Revistă de lingvistică și știință literară, 2003, nr. 1-2.
- Petriceicu-Hasdeu = PETRICEICU-HASDEU, Bogdan. *Scrieri*. Vol. 9: *Studiile de lingvistică și filologie*. Chișinău: Editura Știința, 2012.
- Popa 2012 = POPA, Gheorghe. *Lingvistica arborescentă vs. lingvistica integrală*. În: *Filologia modernă: realizări și perspective în context european. Abordări interdisciplinare în cercetarea lingvistică și literară: In memoriam acad. S. Berejan*, ediția a IV-a, 10-12 noiembrie 2010. Chișinău, 2012.

- Popa 2013 = POPA, Gheorghe. *Epistemologia și metodologia lingvisticii*. Bălți: Presa universitară bălțeană, 2013.
- Popa 2008 = POPA, Lăcrămioara. *Aspecte generale privind cercetarea științifică*, 2008.
- Pușcariu = PUȘCARIU, Sextil. *Limba română. Vol. I. Privire generală*. Pref. de G. Istrate. București: Editura Minerva, 1976.
- Rădulescu = RĂDULESCU, Mihaela Șt. *Metodologia cercetării științifice. Elaborarea Lucrărilor de licență, masterat, doctorat*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 2006.
- Slama-Cazacu = SLAMA-CAZACU, Tatiana. *Confuzii, greșeli, prostii și răutăți în limba română, azi*. București: Tritonic Publishing, 2010.
- Stati = *Douăzeci de scrisori despre limbaj*. București: Editura Științifică, 1973.
- Stati = STATI, Sorin. *Interferențe lingvistice*. București: Editura Științifică, 1971.
- Stoica = STOICA, Dan. *Curs de metode bibliografice de cercetare*. Iași: Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2000.
- Șimandan *et alii* = ȘIMANDAN, Marin, MUREȘAN, Ciprian. *Etica cercetării științifice*. Arad, Universitatea „Aurel Vlaicu”, 2015.
- Tratat* = *Tratat de lingvistică generală*. București: Editura Academiei, 1971.
- Wald = WALD, Lucia. *Pagini de teorie și istorie a lingvisticii*. București: Editura ALL, 1998.
- Арнольд = АРНОЛЬД, Ирина Владимировна. *Основы научных исследований в лингвистике*. Изд. третье. Москва: Книжный дом «Либроком», 2011.